Фото: Freepik.com

Підзвітність перед постраждалими групами населення –

Гуманітарна діяльність у сфері протидії гендерно зумовленому насильству

Зміст

Глосарій **3**

Подяка **6**

Вступ: Мета документа **7**

ЧАСТИНА 1: Підзвітність перед постраждалими групами населення – Гуманітарна діяльність у сфері протидії гендерно зумовленому насильству **8**

1.1. Чому важливо бути підзвітним перед постраждалими групами населення 9

1.2. Зобов'язання, стандарти, принципи ПпПГН – Основа для відповідальної розробки програм протидії ГЗН у надзвичайних ситуаціях 10

1.2.1. Зобов'язання щодо підзвітності перед постраждалими групами населення (ЗППН) 10

1.2.2. Мінімальні стандарти протидії гендерно зумовленому насильству в програмах надання надзвичайної допомоги 13

1.3. Елементи ПпПГН 17

1.3.1. Інформація та комунікація 18

1.3.2. Залучення населення 20

1.3.3. Розробка програм на основі фактичних даних 23

1.3.4. Механізми зворотного зв'язку та реагування на рівні громади (МЗЗРГ) 27

1.3.5. Захист від сексуальної експлуатації та насильства (ЗСЕН) 29

1.3.6. Координування, партнерство та зміцнення місцевого потенціалу 35

1.4. Підсумки 36

ЧАСТИНА 2: Висновки і подальші кроки **38**

2.1. Подальші кроки 40

2.2. Рекомендована послідовність деяких ключових кроків 44

Глосарій

Підзвітність перед постраждалими групами населення

Підзвітність перед постраждалими групами населення (ПпПГН) означає «зобов'язання та механізми, які гуманітарні установи запровадили для забезпечення того, щоб громади були змістовно та постійно залучені до прийняття рішень, які безпосередньо впливають на їхнє життя»[1].

Підзвітність бенефіціарам

A2B означає відносини між носіями обов'язків (державами) і правовласниками (особами, які перебувають під юрисдикцією держави) і включає в себе три ключові елементи: (a) ***відповідальність*** вимагає, щоб обов'язки і стандарти роботи державних посадових осіб були чітко визначеними, а їхні дії могли оцінюватися прозоро і об'єктивно[2]; (b) ***підзвітність*** вимагає, щоб державні посадові особи і установи надавали аргументовані обґрунтування тим, кого зачіпають їхні рішення, наглядовим органам, а також електорату і громадськості в цілому[3]; а також (c) ***правозастосування*** вимагає створення механізмів моніторингу для перевірки того, чи дотримуються державні посадові особи та установи встановлених стандартів, і, коли вони їх не дотримуються, забезпечення того, щоб вживались відповідні коригувальні та відновлювальні заходи[4].

Конфіденційність

Етичний принцип, пов'язаний із професіями у сфері медицини та соціального забезпечення. З метою забезпечення конфіденційності постачальники послуг повинні захищати інформацію, зібрану про клієнтів, і передавати інформацію про ситуацію клієнта тільки з його явного дозволу. Збереження конфіденційності щодо насильства означає, що постачальники послуг ніколи не обговорюють деталі справи з родиною, друзями чи колегами, знання яких про насильство не є необхідним. Існують обмеження конфіденційності при роботі з дітьми або клієнтами, які виражають намір заподіяти шкоду собі або іншим[5].

1 Фонд ООН у галузі народонаселення (UNFPA), *Підзвітність перед постраждалими групами населення: Керівні принципи, 2021 р.*, с. 3.
2 Там само, с. 4.
3 Там само.
4 Комітет ООН з економічних, соціальних та культурних прав і УВКПЛ, Хто нестиме відповідальність? Права людини та програма розвитку на період після 2015 року, 2013 р., с. 4.
5 МПК, Керівні принципи інтеграції заходів реагування на гендерно зумовлене насильство в гуманітарну діяльність: *зниження ризику, зміцнення стійкості та сприяння у відновленні*, 2015 рік, с. 324.

Згода/інформована згода Означає затвердження або схвалення, особливо після уважного розгляду. Вільна інформована згода надається на основі чіткого оцінювання і розуміння фактів, підтексту і майбутніх наслідків тієї чи іншої дії. Щоб дати інформовану згоду, зацікавлена особа повинна мати у своєму розпорядженні всі належні відповідні факти на момент надання згоди і бути в змозі оцінити і зрозуміти наслідки тієї чи іншої дії. Зацікавлені особи також повинні знати про можливість та мати повноваження здійснити своє право відмовитися від будь-якої дії та/або право не бути примушеними (тобто зазнати примусу до чогось через застосуванню сили чи загроз). Зазвичай вважається, що діти не здатні дати інформовану згоду, оскільки вони не мають здатності та/або досвіду передбачати наслідки тієї чи іншої дії, і вони можуть не розуміти або не мати можливості скористатися своїм правом на відмову. Є також випадки, коли згода може бути неможливою через когнітивні порушення та/або фізичні, сенсорні чи розумові порушення[6].

Гендерно зумовлене насильство (ГЗН) Загальний термін для будь-яких шкідливих дій, які вчиняються проти волі людини та які ґрунтуються на соціально приписаних (гендерних) відмінностях між чоловіками та жінками». Сюди входять дії, які завдають фізичної, сексуальної чи психічної шкоди чи страждань, загрози вчинення таких дій, примус та інші види позбавлення волі[7].

Захист від сексуальної експлуатації та наруги (ЗСЕН) Як підкреслюється в *Бюлетені Генерального секретаря про спеціальні заходи щодо захисту від сексуальної експлуатації та сексуальної наруги* (ST/SGB/2003/13), ЗСЕН включає, зокрема, обов'язки міжнародних гуманітарних організацій, організацій розвитку та миротворчих організацій із запобігання сексуальній експлуатації та нарузі, що вчиняються співробітниками ООН, неурядових громадських організацій (НУО) та міжурядових організацій (МО) проти постраждалого населення, створення механізмів конфіденційної звітності та якомога швидшого вживання безпечних та етичних заходів у разі виникнення таких інцидентів[8].

Сексуальна експлуатація та наруга (СЕН) Конкретні форми гендерно зумовленого насильства, про які було повідомлено у зв'язку з гуманітарною діяльністю, зокрема звинувачення на адресу працівників гуманітарних організацій.

6 Там само.

7 Міжвідомчий постійний комітет, Керівні принципи для інтеграції заходів проти гендерно зумовленого насильства в гуманітарну діяльність: зниження ризику, зміцнення стійкості та сприяння у відновленні, 2015 р.

8 МПК, Керівні принципи інтеграції заходів реагування на гендерно зумовлене насильство в гуманітарну діяльність: *зниження ризику, зміцнення стійкості та сприяння у відновленні*, 2015 р., с. 326.

Сексуальна експлуатація Будь-яке фактичне насильство або його спроби щодо особи, яка перебуває в уразливому становищі, за наявності нерівності можливостей та повноважень чи встановленої довіри, із сексуальною метою, включаючи, зокрема, отримання грошових, соціальних або політичних вигод від сексуальної експлуатації іншої особи[9].

Сексуальне насильство Фактичне або ймовірне посягання сексуального характеру, вчинене силовим способом або в силу наявності відносин нерівноправності або примусу.

Уціліла особа/ Постраждала особа

Уціліла особа/Постраждала особа – це особа, яка зазнала гендерно зумовленого насильства. Терміни «уціліла» і «постраждала особа» можуть використовуватися взаємозамінно. «Постраждала особа» – це термін, який часто використовується в юридичній та медичній галузях. Терміну «уціліла особа» (*survivor*) зазвичай віддають перевагу в галузях психологічної та соціальної підтримки, оскільки він передбачає стійкість[10].

Підхід, орієнтований на постраждалих осіб

Підхід, орієнтований на постраждалих осіб, спрямований на створення сприятливого середовища, в рамках якого дотримуються права постраждалих осіб, і до них ставляться з гідністю та повагою.

Уразливі групи жінок

У Декларації про викорінення насильства щодо жінок, затвердженій Резолюцією 48/104 Генеральної Асамблеї від 20 грудня 1993 року, перераховані певні групи жінок, зокрема жінки, що належать до меншин, жінки з числа корінних народів, жінки-біженки, жінки-мігрантки, жінки, які проживають в сільських або віддалених громадах, жінки, які потребують допомогу, жінки, що знаходяться в спеціальних закладах або під вартою, діти жіночої статі, жінки з інвалідністю, літні жінки і жінки, що знаходяться в умовах збройного конфлікту, є особливо уразливими перед насильством[11].

9 Визначення як сексуальної експлуатації, так і сексуального насильства містяться в Бюлетені Генерального секретаря ООН про «Спеціальні заходи щодо захисту від сексуальної експлуатації та сексуальної наруги» ST/SGB/2003/13 (9 жовтня 2003 р.).

10 МПК, Керівні принципи інтеграції заходів реагування на гендерно зумовлене насильство в гуманітарну діяльність: *зниження ризику, зміцнення стійкості та сприяння у відновленні*, 2015 р., с. 326.

11 Декларація про усунення насильства проти жінок, прийнята у резолюції 48/104 Генеральної Асамблеї від 20 грудня 1993 року. https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/violenceagainstwomen.aspx.

Подяка

Документ визначає внутрішню концептуальну основу підзвітності бенефіціарам (особам, які постраждали від гендерно зумовленого насильства), розроблену міжнародним консультантом на прохання Представництва Фонду Народонаселення ООН в Україні. Документ був розроблений насамперед на основі камерального огляду міжнародних публікацій і публікацій по конкретних країнах.

Дослідження є частиною проєкту «Зміцнення національних та регіональних механізмів для створення гнучкої, підзвітної та економічно ефективної системи запобігання гендерно зумовленому насильству та реагування на нього» (EMBRACE), який реалізує Представництво Фонду Народонаселення ООН в Україні за фінансової підтримки Уряду Сполученого Королівства.

Вступ: Мета документа

Підзвітна система гуманітарного реагування на гендерно зумовлене насильство є способом прийняття та реалізації рішень. Така система ставить постраждалих осіб, їхні сім'ї та осіб, які знаходяться в ситуації високого ризику потрапляння в ГЗН, в основу усіх дій. Бути підзвітним при розробці, здійсненні та моніторингу заходів з протидії ГЗН означає бути інклюзивним, відкритим, прозорим і орієнтованим на взаємодію і розширення прав і можливостей постраждалих осіб і вразливих громад у формулюванні їхніх потреб, дозволяючи їм відстоювати свої права і приймати рішення, пов'язані з їхнім добробутом. Важливо відзначити, що підзвітність перед постраждалим населенням вимагає, щоб фахівці з протидії ГЗН орієнтувалися на найвищу якість послуг, які надаються відповідно до вибору, потреб і відгуків, отриманих від постраждалих осіб і постраждалих громад.

У цьому документі пріоритетна увага приділяється аналізу діяльності гуманітарних організацій, агенцій ООН, місцевих неурядових організацій і, коротко, урядових і державних спеціалізованих служб для осіб, які постраждали від ГЗН, щодо розробки, здійснення, моніторингу та оцінки спеціальних гуманітарних заходів з реагування на ГЗН, а також постраждалим особам і тим, хто знаходиться в групі ризику ГЗН. Ми намагаємося продемонструвати, що підзвітність відповідальних суб'єктів перед бенефіціарами сприяє ефективності функціонування системи.

Документ присвячений концепції підзвітності перед постраждалими групами населення (ПпПГН), що застосовується до реагування на ГЗН при плануванні дій на випадок надзвичайних ситуацій та проведенні операцій у надзвичайних ситуаціях. Зокрема:

- він розглядає, як відповідальні органи влади можуть планувати та впроваджувати підзвітну систему запобігання та реагування на ГЗН для постраждалих груп населення (включаючи постраждалих осіб, членів їхніх сімей та вразливі громади);
- він розглядає, як життєво важливу інформацію слід надавати та повідомляти постраждалим особам та особам з високим ризиком ГЗН під час та після надзвичайних ситуацій. Він розглядає, як можна розробляти програми протидії ГЗН у надзвичайних ситуаціях (ГЗНуНС) за участю постраждалих осіб, щоб задовольнити їхні потреби, поважати їхній вибір та враховувати результати зворотного зв'язку з громадою та механізми розгляду скарг. Це включає забезпечення необхідних гарантій для захисту постраждалих груп населення від сексуальної експлуатації та наруги.

Загальна мета документа полягає в тому, щоб продемонструвати, що «сувора підзвітність вкрай важлива, і коли вона працює, це приносить користь усім». Підзвітна система запобігання та реагування на ГЗН дозволяє постраждалим особам, особам з високим ризиком ГЗН та громадськості в цілому «знати, яку діяльність проваджує уряд та гуманітарні організації, і як отримати компенсацію, коли щось піде не так»[12]. Це забезпечує, що державні установи, служби та організації діють на користь людей, яким вони служать.

12 Там само.

Фото: Freepik.com

ЧАСТИНА 1

Підзвітність перед постраждалими групами населення – Гуманітарна діяльність у сфері протидії гендерно зумовленому насильству

У цьому розділі визначені стандарти концепції ПпПГН у питаннях реагування на ГЗН в надзвичайних ситуаціях. У ньому наведено короткий огляд:

- концепції ПпПГН, схваленої Міжвідомчим постійним комітетом[13], та Основних гуманітарних стандартів якості та підзвітності, які разом із зобов'язаннями щодо ПпПГН створюють нормативну основу для підзвітної та якісної діяльності організацій, що надають допомогу;
- ключових елементів ПпПГН у сфері інформації та комунікації, координації та партнерства, розробки програм на основі фактичних даних, механізмів зворотного зв'язку та реагування, а також практичних порад щодо їхнього впровадження в діяльність організацій;
- рекомендацій зацікавленим сторонам щодо розробки та провадження їхньої діяльності таким чином, щоб вони були підзвітні перед постраждалим населенням.

Постраждале населення чи постраждалі групи населення?

Хоча МПК посилається на «підзвітність перед постраждалим населенням», деякі гуманітарні організації використовують термін «підзвітність перед постраждалими людьми», підкреслюючи різноманітні потреби та можливості окремих осіб, а не всього населення. Ця різниця між термінами *«групи населення»* і *«людьми»* було частиною дебатів щодо ПпПГН протягом багатьох років, при цьому все більша перевага віддавалася терміну «групи населення»[14]. Ця відмінність особливо важлива для організацій, що працюють у сфері захисту прав людини. Відповідно, при розробці заходів з ПпПГН при реагуванні на ГЗН, ми будемо в основному посилатися на *групи населення*, а не на *термін «люди»*.

1.1. Чому важливо бути підзвітним перед постраждалими групами населення

Цілі ПпПГН, підкріплені глобальними зобов'язаннями та стандартами, були впроваджені гуманітарною спільнотою для забезпечення того, щоб організації, які надають допомогу людям, які постраждали від кризи, відповідально використовували владу (ресурси, процес прийняття рішень), поводилися етично і були підзвітні людям, яким вони служать, дозволяючи

13 МПК був створений в 1991 році резолюцією 46/182 Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй для координації розробки стратегій та політичних рішень, що мають загальносистемні наслідки в гуманітарній сфері. У ньому беруть участь виконавчі глави 18-ти організацій ООН та інших організацій, що не входять до ООН, і його підтримують «допоміжні органи, групи осіб, які приймають рішення, і експерти, які формують і виконують пріоритетні цілі, встановлені МПК». МПК є форумом з координації гуманітарної діяльності найвищого рівня в системі ООН. Для отримання детальної інформації: https://interagencystandingcommittee.org/the-inter-agency-standing-committee.

14 ЮНІСЕФ, Короткі рекомендації із включення підзвітності перед постраждалими групами населення до циклів планування Представництва, 2020 р., с. 1.

останнім впливати на рішення, які впливають на їхнє життя. У кризових і посткризових ситуаціях постраждалі групи населення особливо вразливі і стикаються з дисбалансом сил з тими, хто надає допомогу. Таким чином, ПпПГН прагне покласти на організації, що надають допомогу, відповідальність за те, щоб ставити громади та їхні інтереси в центр гуманітарної діяльності та надавати допомогу, яка є своєчасною, доречною і корисною, що відображає реальні потреби постраждалих груп населення. Нагальна необхідність підвищення підзвітності перед бенефіціарами при плануванні та наданні допомоги в Україні підтверджується недавніми дослідженнями, в рамках яких були відображені відгуки і потреби постраждалого населення. Серед них можна відзначити, наприклад, дослідження Ground Truth Solution[15], в якому, серед іншого, йдеться про нагальну необхідність краще адаптувати відповідні заходи до потреб бенефіціарів, зробити допомогу більш інклюзивною для вразливих груп населення, забезпечити активний потік інформації та урізноманітнити канали комунікації, бути більш прозорими у прийнятті рішень, забезпечити роботу механізмів зворотного зв'язку, але приділяти пріоритетну увагу правильному отриманню допомоги з першого разу, тощо. Все це випливає з актуального напряму розвитку з точки зору більш ефективного впровадження принципів ПпПГН в роботу гуманітарних організацій.

1.2. Зобов'язання, стандарти, принципи ПпПГН – Основа для відповідальної розробки програм протидії ГЗН у надзвичайних ситуаціях

1.2.1. Зобов'язання щодо підзвітності перед постраждалими групами населення (ЗППН)

ЗППН були затверджені Міжвідомчим постійним комітетом (МПК) у грудні 2011 року та переглянуті у 2017 році шляхом додавання основних гуманітарних стандартів, механізму розгляду скарг на рівні громади та ЗСЕН. Члени МПК погодилися включити ЗППН у свою політику та оперативні вказівки та сприяти їхньому застосуванню серед своїх партнерів[16,17].

ЗППН встановлює зобов'язання:

- Постійно ділитися своєчасною та актуальною інформацією з громадами, щоб вони могли приймати обґрунтовані рішення.
- Підтримувати участь постраждалих груп населення у процесі прийняття рішень без урахування їхніх відмінностей, щоб забезпечити місцеву відповідальність за процеси та кінцеві цілі.

15 https://www.groundtruthsolutions.org/library/9sczlvi1x68q7cgzkacp8kgfnv7hys
16 Цільова група МПК з підзвітності перед постраждалими групами населення, https://interagencystandingcommittee.org/iasc-task-force-on-accountability-to-affected-people-closed.
17 МПК переглянув зобов'язання щодо підзвітності перед постраждалими групами населення та захисту від сексуальної експлуатації та наруги: Робоча група МПК з ПпПГН/ЗСЕН, 2017 р.

- Створити механізми зворотного зв'язку з громадою, що дозволяють людям висловлювати свою думку про заходи в рамках гуманітарної діяльності, в тому числі з таких делікатних питань, як СЕН, шахрайство, корупція, расизм і дискримінація[18].
- Звітувати перед населенням про те, що організації роблять у своїх громадах, які результати їхньої діяльності і, отже, як витрачаються кошти.

Керівництво МПК (2018 р.), розроблене для надання допомоги директорам агенцій та організацій та керівникам вищої ланки щодо впровадження ЗППН на організаційному та колективному рівнях, додатково роз'яснює кроки та дії, які очікуються від організацій з надання допомоги, щоб вони зробили свою діяльність підзвітною перед постраждалими групами населення. У цьому контексті:

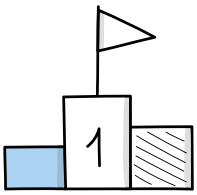

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ 1:

Лідерство[19] вимагає зобов'язання (на організаційному рівні) шляхом інституціоналізації, впровадження та забезпечення дотримання ПпПГН та ЗСЕН у процесах програмного циклу та стратегічного планування. Це вимагає:

- Створення належної системи управління для врахування думок і пріоритетів постраждалих груп населення і вжиття заходів відповідно до них.
- Виділення коштів для забезпечення ефективної участі та заохочення культури прийняття співробітниками відмов і негативних відгуків від постраждалих груп населення.
- Призначення персоналу (ТЗ оновлено відповідним чином) для збору відгуків від постраждалих жінок, дівчат, хлопчиків та чоловіків, реагування на них та подання звітів про те, як були враховані відгуки; включення принципу реагування на відгуки в системи набору персоналу та управління службовою діяльністю; підвищення потенціалу персоналу.
- Співпраця з місцевими та національними партнерами щодо створення потенціалу (з урахуванням статі, віку, інвалідності та етнічної приналежності) та розробки плану дій для підтримки ефективної участі, включаючи двосторонню комунікацію.

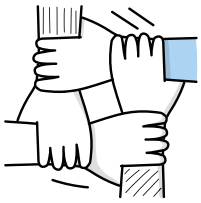

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ 2:

Участь та партнерство[20] вимагають прийняття механізмів, що дозволяють потенційним користувачам послуг (постраждалим жінкам, чоловікам, дівчатам та хлопчикам, включно з тими, хто належить до груп найбільшого ризику) брати участь та грати активну роль у прийнятті рішень, що впливають на їхнє життя, добробут, гідність та захист. На інституційному рівні зобов'язання вимагає:

18 Офіс ООН з координації гуманітарних питань, Підвищення підзвітності перед постраждалими групами населення, Глобальний огляд гуманітарних питань 2021 року, https://gho.unocha.org/delivering-better/accountability-affected-people.
19 Оновлені зобов'язання МПК щодо Керівництва з ПпПГН для директорів і керівників вищої ланки, 2018 р.
20 Там само.

- Співпрацю з відповідними місцевими та національними організаціями (включаючи жіночі НУО та адвокаційні групи підтримки вразливих громад) для розробки, впровадження та моніторингу реагування та визначення шляхів їхньої значної участі у згаданих процесах.
- Складання аналізу вразливості та потенціалу із залученням всіх верств населення.
- Колективні дії щодо виконання Зобов'язання 2 щодо виявлення, вдосконалення та використання існуючих місцевих та національних механізмів для скоординованих підходів до участі.

В Україні законодавчо закріплено механізм створення на базі органів державної влади громадських рад, відповідальних за формування та реалізацію державної політики у сфері протидії ГЗН. Міжнародні НУО, місцеві НУО та організації, очолювані жінками, які безпосередньо працюють з постраждалим особами або надають гуманітарну допомогу на місцях, можуть приєднатися як члени таких рад. Незважаючи на факт існування цього механізму, наразі лише обмежене число організацій знають про нього і вступають до таких рад.

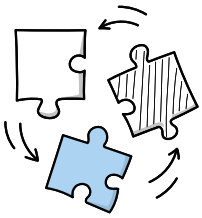

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ 3:

Інформація, зворотний зв'язок та дії[21] вимагають від організацій впровадження механізмів, що забезпечують отримання зворотного зв'язку від постраждалого населення і реагування на нього, а також вжиття заходів щодо виправлення порушень. Зобов'язання передбачає створення механізмів подачі скарг, в тому числі щодо СЕН, планування, розробки і управління програмами допомоги, що враховують різноманітність населення (наприклад, стать, інвалідність, етнічний склад, вікову структуру тощо), і заснованими на виражених побажаннях постраждалих громад. На організаційному рівні це вимагає:

- Надання жінкам, дівчатам, хлопцям та чоловікам у постраждалих громадах інформації про відповідні організації (заборона СЕН, кодекс поведінки персоналу, програми та передбачувані результати).
- Спілкування та збір відгуків мовами, у форматах та за допомогою засобів, які легко зрозумілі, шанобливі та культурно прийнятні для різних членів громад.
- Консультування з жінками, дівчатами, хлопчиками та чоловіками у постраждалих громадах щодо розробки, впровадження та моніторингу процесів розгляду скарг.
- Поліпшення функціонування програми шляхом аналізу зворотного зв'язку (принаймні в розбивці за віком і статтю) від механізмів скоординованої участі та консолідованих даних оцінки по всіх організаціях.

21 Там само.

- Прийняття скарг, забезпечення того, щоб постраждалі громади були обізнані про те, як отримати доступ до механізмів подання скарг, та надання призначеному персоналу можливостей отримувати відгуки та скарги від жінок та чоловіків, які постраждали від СЕН, та мати можливість направляти їх до відповідних служб підтримки.
- Розгляд скарг своєчасним, справедливим і належним чином, приділяючи пріоритетну увагу безпеці заявників і постраждалих на всіх етапах, і направлення скарг, які не входять в компетенцію організації, відповідній стороні.
- Встановлення стандартів звітності про виконання програми, включаючи опис кроків, що ведуть до збільшення залучення постраждалих груп населення.
- Стандартизація та обмін даними та відгуками, зібраними різними організаціями допомоги.

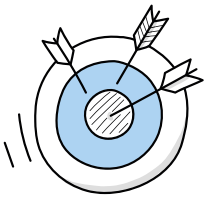

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ 4:

Результати[22] передбачають вимірювання результатів, пов'язаних з ПпПГН і ЗСЕН, на основі рекомендацій, наявних у розпорядженні міжнародного гуманітарного співтовариства[23].

1.2.2. Мінімальні стандарти протидії гендерно зумовленому насильству в програмах надання надзвичайної допомоги

Спільно з керівництвом ЮНФПА були визначені мінімальні стандарти для боротьби з ГЗН (під егідою ЗВ з питань протидії ГЗН) для надання вказівок спеціалізованим гуманітарним програмам протидії ГЗН для забезпечення ефективного реагування та надання міжгалузевих послуг на місцях. Як зазначає ЮНФПА, стандарти «спрямовані на підвищення підзвітності організацій у сфері протидії гендерно зумовленому насильству в надзвичайних ситуаціях, підвищення якості розробки програм та захист від дій, які можуть завдати шкоди (наприклад, ставити під загрозу постраждалих осіб або інших осіб). ...Стандарти підкреслюють, що жінки та дівчата є ключовими учасниками процесу свого захисту і повинні бути активними партнерами у виявленні ризиків для захисту та рішень протягом усього програмного циклу»[24]. Це особливо важливо з огляду на системну та структурну гендерну нерівність та численні форми дискримінації, з якими стикаються жінки, які відчувають «відсутність безпечного та рівноправного доступу до гуманітарної допомоги»[25].

22 Там само.

23 Стандарти оцінки результатів ПпПГН та ЗСЕН включають Основний гуманітарний стандарт та Мінімальні операційні стандарти для ЗСЕН, вказівки щодо найкращої практики створення міжвідомчих механізмів розгляду скарг на рівні громади (ММРСГ) та супутні стандартні операційні процедури.

24 ЗВ з питань протидії гендерно зумовленому насильству, Міжвідомчі мінімальні стандарти розробки програм із протидії гендерно зумовленому насильству в надзвичайних ситуаціях, 2019 р., с. vii.

25 Там само.

МІНІМАЛЬНІ СТАНДАРТИ ДЛЯ ПРОТИДІЇ ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОМУ НАСИЛЬСТВУ У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ[26]

1. Керівні принципи боротьби з ГЗН	Усі аспекти програм протидії ГЗН орієнтовані на постраждалих осіб, щоб зберегти та заохотити конфіденційність, безпеку, недискримінацію та повагу до вибору, прав та гідності жінок та дівчат, включаючи тих, хто пережив гендерно зумовлене насильство.
2. Участь жінок та дівчат та розширення їхніх можливостей	Жінки та дівчата залучаються до діяльності як активні партнери та лідери у впливі на гуманітарну сферу з метою запобігання ГЗН та підтримки доступу постраждалих осіб до якісних послуг.
3. Турбота про персонал і його підтримка	Персонал, який займається питаннями ГЗН, набирається та проходить навчання, щоб відповідати основним компетенціям, а їхня безпека та добробут мають входити до пріоритетів діяльності.
4. Медична допомога для осіб, які постраждали від ГЗН	Особи, які постраждали від ГЗН, отримують доступ до якісної медичної допомоги, орієнтованої на постраждалих, включаючи медичні послуги у зв'язку з сексуальним насильством та насильством з боку інтимного партнера та іншими формами ГЗН, а також направлення до інших організацій для запобігання та/або зменшення наслідків насильства.
5. Психосоціальна підтримка	Жінки та дівчата отримують безпечний доступ до якісної психосоціальної підтримки, орієнтованої на постраждалих осіб, спрямованої на зцілення, розширення можливостей та відновлення.
6. Ведення справ ГЗН	Особи, які постраждали від ГЗН, отримують доступ до відповідних якісних послуг із соціального супроводу, включно із скоординованою допомогою та підтримкою для доступу до відповідних наявних послуг.
7. Системи направлення	Створено системи своєчасного, безпечного і конфіденційного направлення осіб, які постраждали від ГЗН, до відповідних, якісних, міжгалузевих послуг.

26 ЗВ з питань протидії гендерно зумовленому насильству, Міжвідомчі мінімальні стандарти розробки програм із протидії гендерно зумовленому насильству в надзвичайних ситуаціях, 2019 р., с. xvii.

8. Безпечні простори для жінок і дівчат	Забезпечуються легкодоступні безпечні простори, призначені лише для жінок і дівчат, у яких надаються якісні послуги, інформація та заходи, що сприяють зціленню, добробуту й розширенню прав і можливостей.
9. Безпека та зменшення ризиків ГЗН	Організації виступають за інтеграцію заходів щодо зниження ризику ГЗН та надання допомоги постраждалим особам у всіх гуманітарних сферах і підтримують їх.
10. Правосуддя та юридична допомога	Суб'єкти правової сфери та правоохоронної системи надають підтримку особам, що постраждали від ГЗН, у отриманні доступу до безпечних юридичних послуг, орієнтованих на їхні потреби, які захищають їхні права та сприяють їхньому доступу до правосуддя.
11. «Набори гідності», допомога грошовими коштами та талонами	Жінки та дівчата отримують «набори гідності» та/або грошові кошти та ваучери з метою зменшення ризику ГЗН та сприяння збереженню безпеки та гідності.
12. Розширення економічних прав і можливостей та забезпечення засобів до існування	Жінки і дівчатка-підлітки отримують доступ до економічної підтримки в рамках міжгалузевих заходів із протидії ГЗН.
13. Трансформація систем і соціальних норм	Програми протидії ГЗН спрямовані на усунення шкідливих соціальних норм та системної гендерної нерівності таким чином, щоб вони були підзвітні жінкам та дівчатам.
14. Дані	Дані про постраждалих опрацьовуються з повної інформованої згоди останніх з метою покращення надання послуг; вони збираються, зберігаються, аналізуються та передаються безпечно і з дотриманням етичних норм.
15. Координування заходів із протидії ГЗН	Координування заходів дозволяє впроваджувати своєчасні конкретні дії для зниження ризиків, запобігання та протидії ГЗН.
16. Оцінювання, моніторинг та узагальнення	Для підвищення якості програм протидії ГЗН та підзвітності жінкам та дівчатам використовується інформація, зібрана етично та безпечно.

16 мінімальних стандартів згруповані в три основні категорії, зокрема:

- ***Основні стандарти*** (керівні принципи протидії ГЗН; участь жінок та дівчат та розширення їхніх можливостей; а також турбота про персонал та його підтримка), які є основоположними для реалізації всіх мінімальних стандартів.
- ***Програмні стандарти*** відображають основні програмні елементи щодо пом'якшення наслідків ГЗН, профілактики та реагування на нього, включаючи соціальний супровід, медичну допомогу, психосоціальну підтримку, юридичну допомогу тощо.
- ***Стандартам щодо процесів*** застосовуються до найважливіших процесів реалізації елементів розробки програм протидії ГЗН, зокрема збір і використання даних для протидії ГЗН; координування заходів із протидії ГЗН; оцінювання, моніторинг та узагальнення.

Мінімальні стандарти в цілому, але особливо основоположні та процедурні стандарти, тісно пов'язані з ПпПГН і застосовуються як до гуманітарних заходів, так і до заходів із забезпечення розвитку у сфері протидії ГЗН.

Крім того, важливо зазначити, що організації повинні базувати свої програми на ключових принципах протидії ГЗН у надзвичайних ситуаціях:

Підхід, орієнтований на постраждалих, що лежить в основі програми протидії ГЗН у надзвичайних ситуаціях, визначає пріоритетність прав, потреб та побажань постраждалих осіб, підкреслюючи необхідність створення сприятливого середовища, що дозволяє постраждалим особам прийняти найкращі можливі рішення про те, до кого звернутися за допомогою і які послуги вибрати. Це означає, що програми протидії ГЗН у надзвичайних ситуаціях повинні ефективно інформувати та надавати вичерпну інформацію постраждалим особам та громадам, що перебувають у групі ризику, про їхні права (зокрема щодо гендерної рівності та недискримінації), доступні послуги протидії ГЗН і канали повідомлення про СЕН (безпечні та конфіденційні), щоб постраждалі особи могли приймати обґрунтовані рішення.

Підхід, заснований на дотриманні прав людини, що становить нормативну основу для протидії ГЗН та реагування на нього, вимагає розширення можливостей постраждалих осіб і осіб, що знаходяться в групі ризику, з тим щоб вони могли відстоювати свої права і активно брати участь у прийнятті рішень, що впливають на їхнє життя. Участь жінок, дівчат, хлопчиків та чоловіків у процесі прийняття рішень на місцевому рівні та залучення їх як активних партнерів у викоріненні ГЗН і розширенні доступу постраждалих до послуг[27] можуть зміцнити протидії ГЗН у надзвичайних ситуаціях, що розробляються національними та міжнародними гуманітарними організаціями.

Підхід, орієнтований на громаду, наполягає на розширенні можливостей постраждалих осіб, щоб зробити їх «лідерами та ключовими партнерами у розробці стратегій, пов'язаних з отриманням ними допомоги та захисту»[28]. У зв'язку з цим важливо забезпечити, щоб голоси

27 Представництво Фонду Народонаселення ООН в Україні, Мінімальні стандарти протидії та реагування на гендерно зумовлене насильство в надзвичайних ситуаціях, 2015 р., с. xii.

28 МПК, Керівні інтеграції заходів реагування на гендерно зумовлене насильство в гуманітарну діяльність, 2015 р., с. 47 (адаптовано за матеріалами УВКБ ООН, 2008 р.).

постраждалих були почуті і щоб вони могли вільно висловлювати свою думку. Цього можна досягти за допомогою: (a) систематичного збору, аналізу і застосування зворотного зв'язку від постраждалих осіб; (b) функціонування конфіденційних і безпечних механізмів розгляду скарг, в тому числі за повідомленнями про СЕН; і (c) прийняття на всіх рівнях рішень, заснованих на фактичних даних.

Для задоволення потреб постраждалих осіб програми протидії ГЗН у надзвичайних ситуаціях повинні забезпечувати міжвідомчу координацію та зміцнювати місцеву відповідальність за надання гуманітарної допомоги. Це забезпечить стійку якість допомоги випадках гендерно зумовленого насильства у довгостроковій перспективі.

1.3. Елементи ПпПГН

Інформація та комунікація

Постраждалі особи повідомляють життєво важливу інформацію

Механізми зворотного зв'язку та реагування громад

Механізми зворотного зв'язку та відшкодування збитків зміцнюють підзвітність перед постраждалими групами населення

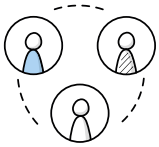

Участь

Постраждалі особи залучаються як активні партнери для викорінення гендерно зумовленого насильства і розширення доступу до послуг

ЗСЕН

Постраждалі групи населення захищені від сексуальної експлуатації та зловживань працівниками гуманітарних організацій

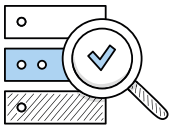

Розробка програм на основі фактичних даних

Програми протидії ГЗН у надзвичайних ситуаціях розроблені з урахуванням потреб і побажань постраждалих осіб

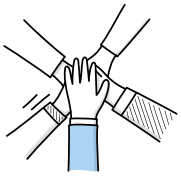

Координування, партнерство та зміцнення місцевого потенціалу

Міжвідомче координування та зміцнення місцевого потенціалу забезпечують доступ до стійких та якісних послуг

Ці шість ключових елементів підзвітності у розробці програм протидії ГЗН у надзвичайних ситуаціях, обґрунтування кожного з них та рекомендації щодо вдосконалення впровадження описані нижче.

1.3.1. Інформація та комунікація

У кризових і посткризових ситуаціях отримання інформації та належного інформування про доступну допомогу може врятувати життя постраждалим особам, особливо тим, хто пережив ГЗН і тим, хто належить до груп високого ризику ГЗН. «Інформація сама по собі є формою допомоги, адже доступ до точної інформації дозволяє підмандатним особам приймати обґрунтовані рішення для забезпечення своєї безпеки і захисту, формувати своє оточення і адаптуватися до нього, а також притягати до відповідальності гуманітарні організації»[29]. ЗППН вимагає систематичного розповсюдження своєчасної, точної, безпечної, відповідної та доступної інформації мовами та у формах, що відповідають гендерним, віковим, етнічним та соціокультурним особливостям та культурі спілкування постраждалих груп населення. Інформація завжди повинна коригуватися з урахуванням різних потреб і рівнів доступу до інформації серед підмандатних осіб, включаючи постраждалих, і передаватися по каналах зв'язку, що відповідають особливостям культури і заслуговують на довіру.

Ефективна комунікація в гуманітарній сфері, будь то у формі[30] діалогу з різними групами або заходів з підвищення обізнаності, націлена на довгостроковий вплив на протидію (що приводить до зміни поведінки підмандатних осіб та їхніх громад) і на масштаби ризиків ГЗН. «Кампанії з інформування з метою зміни ставлення до питань ГЗН під час надзвичайних ситуацій підтримують створення середовища, в якому можуть вкорінитися позитивні гендерні та соціальні норми, які матимуть позитивний вплив на протидію ГЗН і реагування на нього. Наприклад, заходи з інформування з метою зміни ставлення можуть зменшити стигматизацію та стимулювати використання послуг»[31].

Працівники гуманітарних організацій, які спілкуються з постраждалими групами населення та надають їм інформацію, повинні бути навчені наданню першої допомоги та інформовані про узгоджену процедуру направлення постраждалих від ГЗН для оперативного направлення, якщо до них звернуться постраждалі. Це особливо важливо під час і після кризових ситуацій, оскільки спеціалізована допомога при ГЗН не завжди може бути легко доступна. «Навіть без спеціальної підготовки з ведення справ ГЗН фахівці, які не спеціалізуються на ГЗН, можуть надати дуже важливу допомогу постраждалим особам, реагуючи на повідомлену інформацію співчутливо, без стигматизації, пріоритизуючи інтереси постраждалої особи»[32]. Згідно з керівними принципами МПК, у деяких гуманітарних сферах (наприклад, охороні здоров'я та освіті) також пропонується направити фахівців з гендерно зумовленого насильства на місця для посилення комунікації щодо систем догляду за постраждалими.

На практиці це означає: Держави повинні розробити стандарти та рекомендації щодо протидії ГЗН та включити такі вимоги до стратегій та планів запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій на національному та місцевому рівнях. Відповідно, установи, які надають допомогу під час кризи і після неї, повинні:

29 УВКБ ООН, Оперативне керівництво з підзвітності перед постраждалими групами населення, 2020 р., с. 18.
30 Там само, с. 19.
31 Фонд ООН у галузі народонаселення, Мінімальні стандарти протидії та реагування на ГЗН в надзвичайних ситуаціях, 2015 р., с. 14.
32 МПК, Керівні принципи інтеграції заходів реагування на гендерно зумовлене насильство в гуманітарну діяльність, 2015 р., с. 40.

- Інституціонально закріпити процедури залучення фахівців з протидії ГЗН або співпраці з фахівцями з протидії ГЗН при розробці та проведенні інформаційно-комунікаційних заходів для постраждалих груп населення.
- Задіяти фінансові, матеріальні та людські ресурси для інформаційно-комунікаційної діяльності при наданні гуманітарної допомоги постраждалим групам населення.
- Підвищувати рівень кваліфікації персоналу (проводити навчання з питань гендерної рівності/прав людини/жінок, гендерно зумовленого насильства, соціальної ізоляції, надання першої психологічної допомоги) з питань надання чутливої інформації та підтримки постраждалим особам безпечно та з дотриманням етичних норм та конфіденційності.
- Включити основні принципи протидії ГЗН у загальну інформаційно-роз'яснювальну роботу з населенням та заходи з підвищення обізнаності.

Приклад контрольного переліку принципів надання першої психологічної допомоги[33]

Перша психологічна допомога (ППД) базується на трьох основних принципах («дивись», «слухай» і «зв'язуй»), які допомагають фахівцям гуманітарних організацій бачити кризову ситуацію і безпечно входити в неї, спілкуватися з постраждалими особами, виявляти їхні потреби і забезпечувати їх практичною підтримкою та інформацією.

Дивись Переконайтеся, що ви в безпеці.
Перевірте, чи немає людей з очевидними нагальними базовими потребами.
Перевірте, чи немає людей з сильними стресовими реакціями.

Слухай Звертайтеся до людей, які, можливо, потребують підтримки.
Запитуйте про потреби та турботи людей.
Слухайте людей і допомагайте їм відчувати себе спокійно.

Пов'язуй Допомагайте людям задовольняти основні потреби та отримувати доступ до послуг.
Допомагайте людям справлятися з проблемами.
Надайте інформацію.
З'єднуйте людей з близькими і соціальною підтримкою.

Нижче наведено деякі рекомендовані дії, які «потрібно» та «не потрібно» робити, що посилюють підходи, орієнтовані на постраждалих, щоб уникнути подальшої шкоди при наданні ППД. У ситуації, коли працівник гуманітарної організації відчуває невпевненість у тому, як реагувати на потерпілого безпечно та з дотриманням етичних норм та конфіденційності, йому слід звернутися за порадою до фахівця з протидії ГЗН[34].

33 Там само.

34 На основі матеріалів ВООЗ, Фонду військової травми та гуманітарної організації World Vision International (2011 р.), Перша психологічна допомога: посібник для фахівців на місцях, с. 53-55, та ВООЗ (2012 р.), «Психічне здоров'я та психосоціальна підтримка у випадках сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом: 10 міфів». Для отримання додаткової інформації про ППД див. посібник ВООЗ «Медична допомога жінкам, які зазнали насильства з боку інтимного партнера або сексуального насильства. Клінічне керівництво (версія для проведення діагностики на місцях)», WHO/RHR/14.26, 2014 р.

ПОТРІБНО

- Будьте чесними та гідними довіри.
- Поважайте право людей приймати власні рішення.
- Усвідомте і відкиньте свої власні упередження.
- Дайте зрозуміти постраждалим особам, що навіть якщо вони зараз відмовляться від допомоги, вони все одно зможуть отримати доступ до допомоги в майбутньому.
- Поважайте конфіденційність і не розголошуйте інформацію про те, що сталося з особою, якщо це належно.
- Поводьтеся належним чином, беручи до уваги культуру, вік і гендерну належність особи.

НЕ ПОТРІБНО

- Не намагайтеся отримувати користь від свого статусу помічника.
- Не просіть у людини грошей або ласки за те, що допомагаєте.
- Не давайте неправдивих обіцянок і не надавайте неправдивої інформації.
- Не перебільшуйте свої навички.
- Не нав'язуйте людям свою допомогу, не будьте нав'язливими або настирливими.
- Не тисніть на людей, щоб вони розповідали вам свої історії.
- Не діліться історією людини з іншими.
- Не судіть людей за їхні вчинки чи почуття.

1.3.2. Залучення населення

У кризових і посткризових ситуаціях консультації з постраждалими особами, особливо жінками і дівчатами, і їхнє залучення до прийняття рішень, що зачіпають їх, важливо для якості заходів реагування на ГЗН. Мінімальний програмний стандарт протидії ГЗН у надзвичайних ситуаціях №1 (громади, включно з жінками та дівчатами, залучаються як активні партнери для викорінення протидії ГЗН та сприяння доступу постраждалих осіб до послуг) також наголошує на важливості залучення «чоловіків і хлопчиків як провідників змін для запобігання та пом'якшення наслідків протидії ГЗН та забезпечення того, щоб послуги протидії ГЗН відповідали потребам чоловіків, які пережили насильство»[35].

Відсутність інституційної підтримки підходу, заснованого на широкій участі населення, брак коштів або доступу організацій з надання допомоги постраждалим групам населення можуть перешкоджати їхній участі. Жінки і дівчата зіткнуться з додатковими обмеженнями, що перешкоджають їхній участі в процесі прийняття рішень. Організаціям, які займаються наданням допомоги, слід приділяти особливу увагу виявленню та усуненню цих перешкод (наприклад, безпека місця і часу проведення зустрічі, необхідний транспорт, створення безпечних місць для участі жінок і дівчат[36]. Так само, залучення чоловіків та хлопців вимагатиме ідентифікації представників чоловічої статі (наприклад, громадських чи релігійних лідерів) для моделювання позитивних гендерних поглядів та поведінки та протидії дискримінаційним соціальним

35 Фонд ООН у галузі народонаселення, Мінімальні стандарти запобігання та реагування на гендерно зумовлене насильство в надзвичайних ситуаціях, 2015 р., с. 2.
36 Там само, с. 19.

нормам. «Важливо створити середовище, в якому чоловіки та хлопці почуватимуться комфортно та відчуватимуть підтримку у тому, щоб вийти за рамки традиційних гендерних норм та практик»[37].

Залучення населення може зміцнити місцевий потенціал, посилити почуття причетності у постраждалих груп населення, підвищити стійкість постраждалих осіб і громад та осіб і громад, що перебувають у групі ризику, та підвищити стійкість допомоги[38]. Широке залучення постраждалих груп населення має вирішальне значення на всіх етапах циклу управління операціями (оцінювання, готовність, розробка, впровадження, моніторинг, звітність та узагальнення).

На практиці це означає: гуманітарні установи повинні включити підхід, заснований на широкому залученні населення, до реагування на ГЗН в протоколи, що регулюють підготовку до надзвичайних ситуацій та реагування на них, а також відповідні стратегії та плани дій у надзвичайних ситуаціях. Плани дій у надзвичайних ситуаціях, що передбачають консультації та взаємодію з постраждалими групами населення, повинні бути розроблені як на національному рівні, так і на рівні місцевого самоврядування. Крім того, повинні бути:

Включення вимог до прийняття рішень на основі широкого залучення населення протягом усього програмного циклу (планування, розробка, реалізація, моніторинг та оцінювання) у діяльності з реагування на надзвичайні ситуації.

Приклад того, як постраждалі групи населення беруть участь у програмному циклі гуманітарної організації[39]

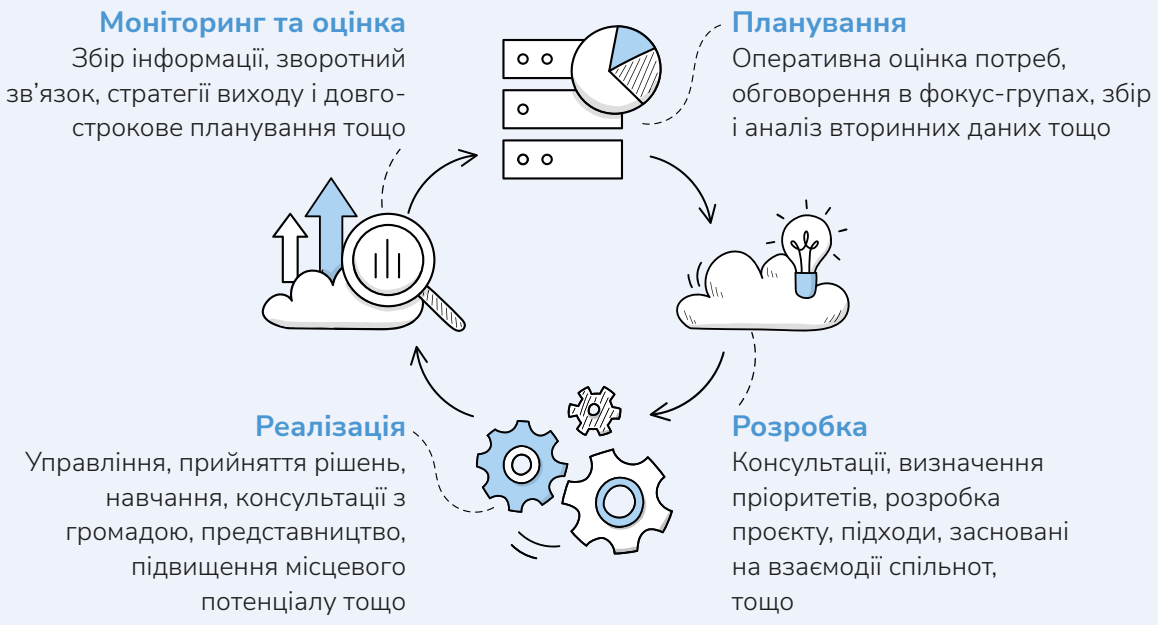

37 Там само, с. 5.
38 Там само, с. 2.
39 Там само, с. 4.

- Розробіть керівні принципи спільного прийняття рішень щодо програм протидії ГЗН у надзвичайних ситуаціях, щоб зорієнтувати відповідальних працівників, партнерів-виконавців або місцеві НУО, з якими ви співпрацюєте, а також державні установи на національному, регіональному та місцевому рівнях.

Приклад Довідкового посібника ЮНІСЕФ щодо консультацій з жінками та дівчатами для розробки програм протидії ГЗН у надзвичайних ситуаціях[40]

- Проконсультуйтеся з жінками та дівчатами щодо їхніх проблем, конкретних потреб, щоденної діяльності та повсякденних обов'язків. Працюйте з громадськими лідерами, щоб забезпечити участь жінок.
- Звертайте увагу на перешкоди для участі, а саме: гендерні ролі; відсутність у процесі прийнятті рішень; сприйняття того, що жінки вразливі та не здатні до активних дій; обмежена участь та взаємодія у громадській сфері через домашню/неоплачувану працю; жінки та дівчата не визнаються особами, які надають першу допомогу на місцях.
- Звертайте увагу на те, як проводяться консультації з жінками та дівчатами. Консультуйтеся з жінками і дівчатами окремо, зокрема виділяйте окремі приміщення для дорослих жінок, молодих жінок, дівчаток-підлітків тощо. Пам'ятайте про співвідношення сил і не припускайте, що лідери чи члени громади чоловічої статі знають, чого хочуть жінки, дівчата, хлопці чи інші групи. Використовуйте наявні послуги, такі як групи «від матері до матері» в центрах харчування або безпечні простори для жінок і дівчат, щоб безпечно займатися.
- Створіть безпечний простір для консультацій шляхом (a) забезпечення того, щоб фасилітатори та команди були гендерно збалансованими, навченими та представляли різні групи; (b) пояснення жінкам та дівчатам, як буде використовуватися інформація, та запитування їхньої усвідомленої згоди; (c) забезпечення того, щоб місце проведення консультацій було безпечним, приватним та доступним; (d) забезпечення конфіденційності переданої інформації.

- Створюйте механізми та/або процеси, що забезпечують участь постраждалих груп населення в прийнятті рішень, що стосуються їх, під час і після кризових ситуацій. Скористайтеся механізмами та/або процесами, розробленими для операцій у мирний час на національному та місцевому рівнях.
- Забезпечте готовність до оперативного створення безпечних просторів (включно з навченим персоналом, безпечною фізичною інфраструктурою тощо) для забезпечення участі жінок і дівчат.

40 ЮНІСЕФ, Довідковий посібник: Інтеграція протидії гендерно зумовленому насильству в дії з підготовки до надзвичайних ситуацій та реагування на них, с. 12.

- Розробляйте та впроваджуйте стратегії, що забезпечують участь чоловіків та хлопців у заходах із протидії ГЗН.
- Встановіть партнерські відносини з місцевими жіночими НУО та постачальниками послуг протидії ГЗН, щоб використовувати їхні ресурси для консультування та залучення жінок, дівчат, чоловіків та хлопчиків у під час криз та після них.

Приклади консультацій із зацікавленими сторонами під час пандемії COVID-19

- **У Швеції[41]**

На ранніх стадіях пандемії COVID-19 міністр Швеції з питань гендерної рівності організував регулярні консультації з національними організаціями, що представляють понад 400 шелтерів по всій країні. В ході консультаційних зустрічей організаціям було запропоновано надати інформацію про те, яким чином COVID-19 сприяє тому, що жінки і діти стають більш вразливими до насильства в сім'ї, і посилює пов'язані з цим ризики. Оперативне та ефективне проведення таких зустрічей стало частково можливим завдяки раніше наявній співпраці із зацікавленими сторонами. Результати консультацій були використані для задоволення потреб осіб, які постраждали від ГЗН під час пандемії COVID-19.

- **Чилі, Франція та Іспанія[42]**

Внаслідок проведення консультацій та взаємодії з медичними працівниками під час пандемії COVID-19 уряди Чилі, Франції та Іспанії працювали з аптеками над створенням «системи конфіденційного повідомлення для осіб, які постраждали від насильства в сім'ї/жертв, яка дозволяла їм використовувати кодове слово "Маска для обличчя 19", щоб інформувати фармацевтів про те, що вони були замкнені з жорстокими партнерами і потребували послуг підтримки та захисту».

- Забезпечити належний розподіл людських, матеріальних і фінансових ресурсів, що дозволяє здійснювати процес прийняття рішень на основі широкого залучення населення під час криз і після них.

1.3.3. Розробка програм на основі фактичних даних

Мінімальний стандарт Фонду ООН у галузі народонаселення з протидії ГЗН у надзвичайних ситуаціях № 4 пояснює важливість застосування «якісних, дезагрегованих даних про характер та масштаби ГЗН, а також про наявність та доступність послуг»[43] для розробки програм, реалізації політики, мобілізації ресурсів та скеровування інформаційно-адвокаційних заходів

41 ОЕСР, Робоча група з питань досягнення гендерної рівності та врядування: Зміцнення управління та підходів, орієнтованих на уцілілих/постраждалих, до викорінення насильства за ознакою статі, Директорат державного управління, Комітет державного управління, 2021 р., с. 26.

42 Там само, с. 27.

43 Фонд ООН у галузі народонаселення, Мінімальні стандарти діяльності із запобігання ГЗН та реагування на нього в надзвичайних ситуаціях, 2015 р., с. 16.

у рамках діяльності із запобігання ГЗН та реагування на нього. Розробка програм на основі фактичних даних сприяє підвищенню підзвітності перед постраждалими групами населення, забезпечуючи при цьому розробку стратегій та дій організацій на основі потреб і рішень, виявлених постраждалими групами населення, включаючи власне постраждалих осіб.

Збір та застосування даних про ГЗН може бути складним завданням, особливо в гуманітарній сфері. Отже, відповідальні організації повинні: (a) чітко представляти обмеження (тобто, що дані про ГЗН занижуються у всіх ситуаціях, особливо під час надзвичайних ситуацій, що відсутність даних про ГЗН не вказує на низький рівень поширеності ГЗН, тощо) і проблеми в зборі та використанні даних і, отже, не визначати пріоритетність збору даних (фахівці з протидії ГЗН рекомендують виходити з того, що гендерно зумовлене насильство відбувається скрізь і в усіх сферах); (b) забезпечити доступ до спеціалізованих послуг з запобігання та протидії ГЗН перед початком збору даних та обміну ними (своєчасний доступ до послуг врятує життя та збільшить кількість повідомлень про інциденти); і (c) дотримуватися вимог безпеки та етичних міркувань при роботі з даними про ГЗН.

Приклади проблем при зборі даних щодо ГЗН у надзвичайних ситуаціях[44]

Збір даних про ГЗН в гуманітарних умовах може бути пов'язаний з низкою проблем:

- Стигматизація, з якою стикаються постраждалі особи, повідомляючи про інциденти ГЗН.
- Відсутність безпеки, включаючи ризик відплати з боку кривдників та/або громади.
- Безкарність кривдників.
- Відсутність узгоджених інструментів і методів збору даних, пов'язаних з ГЗН.
- Відсутність механізмів захисту персональних даних.
- Відсутність інфраструктури послуг.
- Відсутність ефективних і якісних послуг з ведення справ осіб, які пережили ГЗН.
- Обмеження мобільності жінок і дівчат, осіб з інвалідністю, літніх людей та інших осіб.
- Обмежений гуманітарний доступ до постраждалого населення, особливо до жінок/дівчат.
- Обмежений час для встановлення довірчих відносин з постраждалим населенням.
- Труднощі з встановленням належних умов проведення інтерв'ю, що забезпечують базову конфіденційність.

Крім того, в українському контексті відсутній єдиний механізм збору та публікації даних про випадки гендерно зумовленого та домашнього насильства. Більше того, основна статистика збирається і зазвичай публікується Національною поліцією або судами, що, звичайно, не відображає випадків, про які не повідомляється поліції. Іншим специфічним недоліком національної статистики є той факт, що державні служби більше зосереджені на домашньому насильстві, ніж на випадках ГЗН, які набагато ширші, ніж домашнє насильство.

44 Там само, с. 16-17.

Необхідні спеціальні заходи безпеки для захисту персональних даних постраждалих осіб, кривдників, інших пов'язаних з ними осіб та/або надання послуг. Крім того, «дані про постраждалих осіб повинні збиратися в рамках надання послуг і лише в тому випадку, якщо вони повідомляються безпосередньо постраждалою особою або її опікуном у присутності постраждалої особи, якщо це доречно»[45]. Це означає, що постраждалих осіб «не слід шукати або виділяти в окрему групу» під час збору даних[46]. Недотримання етики та міркувань безпеки «може завдати шкоди фізичному, психологічному та соціальному добробуту осіб, які беруть участь у програмі, і навіть може загрожувати їхньому життю»[47]. З даними повинні працювати тільки фахівці з протидії ГЗН або співробітники, навчені застосуванню даних щодо ГЗН[48].

Рекомендації щодо етики та безпеки збору даних про сексуальне насильство[49]

1. Переваги для респондентів або громад від документування сексуального насильства повинні бути більшими, ніж ризики для респондентів та громад.
2. Збір інформації та документування повинні здійснюватися таким чином, щоб становити найменший ризик для респондентів, бути методологічно обґрунтованими та базуватися на поточному досвіді та найкращих практиках.
3. Основна допомога та підтримка постраждалих повинні надаватися до початку будь-якої діяльності із залученням осіб, які повідомляють інформацію про їхній досвід сексуального насильства.
4. Безпека та охорона осіб, які беруть участь у зборі інформації про сексуальне насильство, має першорядне значення і, зокрема, в надзвичайних ситуаціях повинна перебувати під постійним контролем.
5. Конфіденційність осіб, які надають інформацію про сексуальне насильство, повинна бути постійно захищена.
6. Будь-яка особа, яка надає інформацію про сексуальне насильство, повинна дати інформовану згоду, перш ніж брати участь у заходах зі збору даних.
7. Усі члени команди, що відповідає за збір даних, повинні бути ретельно відібрані, проходити відповідну та достатню спеціалізовану підготовку та отримувати постійну підтримку.
8. Якщо об'єктом збору інформації стають діти (особи віком до 18 років), повинні бути вжиті додаткові запобіжні заходи.

45 ЗВ з питань протидії гендерно зумовленому насильству, Міжвідомчі мінімальні стандарти розробки програм із протидії гендерно зумовленому насильству в надзвичайних ситуаціях, 2019 р., с. 106.
46 Там само, с. 126.
47 ВООЗ, Рекомендації з етики та безпеки для дослідження, документування та моніторингу сексуального насильства в надзвичайних ситуаціях. 2007 р., с. 2.
48 МПК, Керівні принципи інтеграції заходів реагування на гендерно зумовлене насильство в гуманітарну діяльність, 2015, с. 44.
49 ВООЗ, Рекомендації з етики та безпеки для дослідження, документування та моніторингу сексуального насильства в надзвичайних ситуаціях. 2007 р., с. 9.

Для розробки програм на основі фактичних даних Фонд ООН у галузі народонаселення рекомендує поєднувати кількісні (обстеження, анкетування, статистичні огляди з отриманням даних з баз даних охорони здоров'я та інших профільних баз даних) і якісні (інтерв'ю, обговорення в фокус-групах і спостереження) методи збору даних. «Звичайною практикою має бути те, всі дані про випадки ГЗН повинні бути дезагреговані за статтю та віком, статусом людей з інвалідністю, етнічною приналежністю, сексуальною орієнтацією та іншими відповідними змінними, наскільки це доречно і безпечно для збору даних у відповідній ситуації»[50]. Інструменти збору інформації (включаючи опитування, обговорення в фокус-групах, цільові інтерв'ю, тощо), націлені на ефективну розробку програм, повинні бути зосереджені на вивченні думок та поглядів постраждалих людей, можливостей і наявних заходів із протидії ГЗН і реагування на нього, а також пов'язаних з цим перешкод.

Незважаючи на труднощі, застосування методів, заснованих на широкому залученні населення, до всього циклу управління програмами із протидії ГЗН (під час забезпечення готовності, оцінки потреб, стратегічного планування, мобілізації ресурсів, реалізації та моніторингу)[51] має бути забезпечено з самого початку виникнення гострих надзвичайних ситуацій[52].

Приклад моніторингу та оцінювання програми протидії ГЗН у надзвичайних ситуаціях[53]

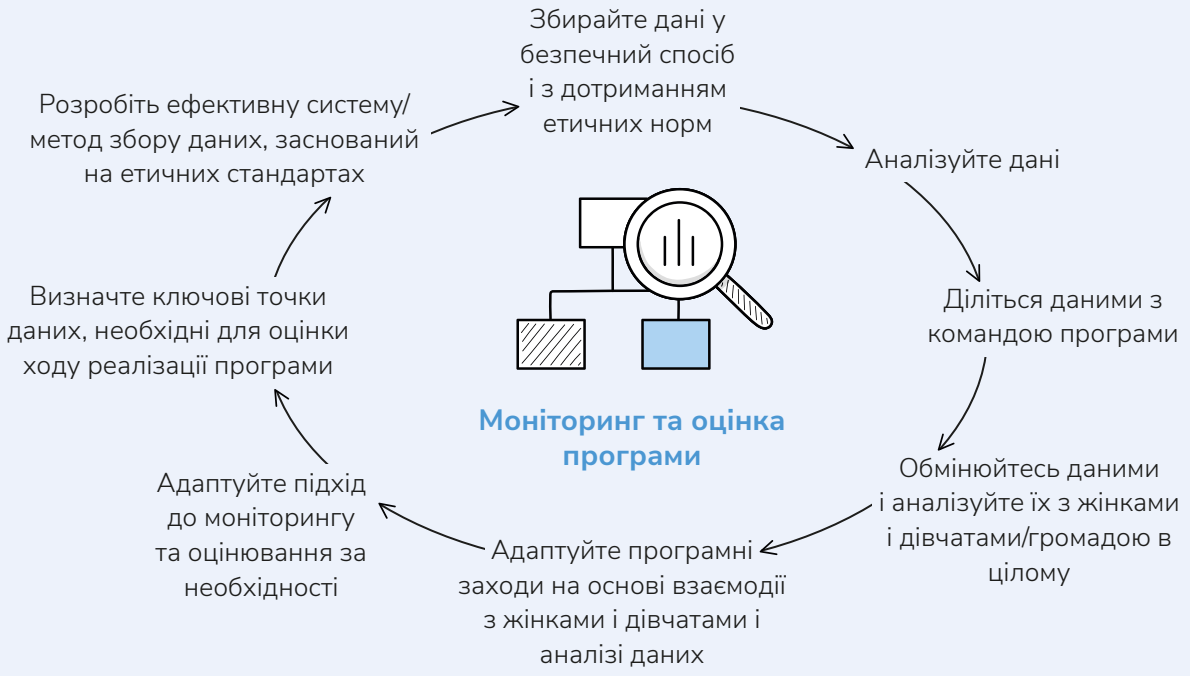

50 Фонд ООН у галузі народонаселення, Мінімальні стандарти протидії та реагування на ГЗН в надзвичайних ситуаціях, 2015 р., с. 17.

51 Система підзвітності у питаннях гендерно зумовленого насильства: Усі гуманітарні організації грають свою роль, партнерство з підзвітності в режимі реального часу, 2021 р.

52 Консорціум «Реагування з питань репродуктивного здоров'я в умовах конфлікту» (RHRC), Посібник з інструментів протидії ГЗН для оцінювання та розробки програм, моніторингу та узагальнення в умовах конфлікту, 2018 р., с. 17.

53 ЗВ з питань протидії гендерно зумовленому насильству, Міжвідомчі мінімальні стандарти розробки програм із протидії гендерно зумовленому насильству в надзвичайних ситуаціях, 2019 р., с. 125.

Практичний інструмент. Наприклад, ви можете використовувати список питань, розроблений робочою групою МПК з питань ПпПГН/ЗСЕН та REACH для проведення міжгалузевої оцінки потреб[54], список питань МФЧХ[55], контрольний список оцінки гуманітарних потреб[56] ЮНІСЕФ або інструменти оцінки Фонду ООН у галузі народонаселення APRO SRH[57].

На практиці це означає: гуманітарні організації повинні впроваджувати підходи до збору даних та інформації із залученням населення на всіх етапах циклу ведення програм протидії ГЗН шляхом внесення змін до організаційної політики, керівних принципів персоналу та інструментів. Це повинно бути зроблено відповідно до мінімальних стандартів протидії ГЗН у надзвичайних ситуаціях[58]. Організаціям слід:

- Сприяти підвищенню відповідальності на місцях шляхом активного залучення місцевих груп до розробки, збору даних та аналізу.
- Співпрацювати з місцевими дослідниками для збору та аналізу даних.
- Цілеспрямовано залучати громади, особливо жінок та дівчат, до збору та аналізу даних для покращення підзвітності перед постраждалими групами населення, забезпечувати прозорість та підвищення довіри.
- Розробляти безпечні та етичні стандарти збору/управління даними, керівні принципи та інструменти для надзвичайних ситуацій відповідно до рекомендацій ВООЗ, принципів глобальної системи управління інформацією про гендерно зумовлене насильство (СУІпГЗН) та національного законодавства про захист персональних даних.
- Дотримуватися стандартизованих стандартів/практик дезагрегації даних про ГЗН.
- Розробляти міжвідомчі протоколи обміну даними відповідно до глобальних рекомендацій щодо систем управління інформацією про ГЗН.

1.3.4. Механізми зворотного зв'язку та реагування на рівні громади (МЗЗРГ)

Подібно до концепції підзвітності перед бенефіціарами, ПпПГН має на меті заохотити постраждалих людей залишати відгуки про свій досвід (хороший чи поганий) та про те, що вони думають про гуманітарну допомогу. «...Оцінки програм, що включають дані зворотного зв'язку з громадою, дають оцінку впливу, яка включає не тільки заздалегідь визначені програмні показники успіху; але й оцінку додаткової цінності програми, визначеної тими, хто отримує допомогу»[59]. Так само, постраждалі особи (включаючи осіб, що постраждали від ГЗН, та осіб, що належать до груп з високим ризиком ГЗН) повинні мати можливість скаржитися у разі жорстокого поводження або невдоволення послугами та допомогою. Вони повинні мати можливість робити це без дискримінації (тобто кожен повинен мати доступ незалежно від своїх відмінностей і потреб) безпечним способом, використовуючи надійні та

54 Перелік питань щодо ПпПГН для оцінки міжгалузевих потреб, Робоча група МПК з питань ПпПГН/ЗСЕН та REACH, 2018 р., URL: https://aap-inclusion-psea.alnap.org/help-library/menu-of-aap-related-questions-for-multi-sector-needs-assessments
55 https://oldmedia.ifrc.org/ifrc/document/tool-2-cea-questions-assessment-and-monitoring-evaluation/
56 https://www.unicef.org/esa/media/7101/file/UNICEF-ESA-Intergrating-ПпПГН-2020.pdf.pdf
57 https://drive.google.com/drive/u/1/folders/1rUyUNPb_c_1Y9jzu1IIzrMNdhkWenOQT
58 Там само, с. 127.
59 УВКБ ООН, Оперативне керівництво з підзвітності перед постраждалими групами населення, 2020 р., с. 24.

конфіденційні канали зв'язку, створені на основі результатів консультацій з постраждалими групами населення (включаючи місцеві жіночі організації) та адаптовані до місцевих реалій.

Механізми зворотного зв'язку та реагування на рівні громади (МЗЗРГ) можуть бути офіційними або неформальними, впроваджуватися на рівні громади, керуватися однією установою або колективно (міжвідомчо) керуватися кількома організаціями. МЗЗРГ можуть полегшити отримання такої важливої інформації[60]:

- Оцінювання рівня задоволеності бенефіціарів (якістю, доступом, актуальністю) послугами, програмами, іншою допомогою або діяльністю організації.
- Оперативність і поведінка персоналу, включаючи неправомірні дії (які проявляються в порушенні кодексу поведінки організації/партнерських організацій-виконавців).
- Заяви про сексуальну експлуатацію та насильство (СЕН), вчинені працівниками гуманітарних організацій щодо бенефіціарів.

МЗЗРГ для програм протидії ГЗН у надзвичайних ситуаціях повинні надавати пріоритет конфіденційності даних та безпеці заявників, особливо при розгляді заяв про СЕН. Стикаючись з постраждалими від ГЗН, МЗЗРГ зобов'язані забезпечити оперативне направлення заявників до служб підтримки. Співробітники МЗЗРГ повинні бути навчені приймати висловлені бенефіціарами думки та бути чутливими на них, а також розглядати відгуки та скарги як можливість посилити адвокаційну діяльність, прозорість та ефективність гуманітарної допомоги.

На практиці це означає: організація повинна забезпечити підтримуючі стандарти та керівні принципи для впровадження МЗЗРГ під час та після надзвичайних ситуацій. Організації, які надають гуманітарну допомогу постраждалим групам населення, повинні: [61]

- Проаналізувати та скласти карту існуючих методів передачі зворотного зв'язку та отримання відповідей у партнерстві з іншими організаціями та місцевими органами влади.
- Консультуватися з постраждалими групами населення (включно з найбільш вразливими/схильними до високого ризику ГЗН) щодо бажаних та доступних методів надання зворотного зв'язку та отримання інформації.
- У партнерстві з іншими організаціями та місцевими органами влади вносити зміни в наявні МЗЗРГ або, за їхньої відсутності, розробляти МЗЗРГ, доступні для всіх постраждалих осіб (зокрема, жінок, дівчат, хлопчиків та чоловіків, осіб з інвалідністю та інших груп, які мають високий ризик гендерно зумовленого насильства).
- Відповідно до національних рекомендацій встановити стандартні операційні процедури МЗЗРГ (СОПи) та інструменти для збору зворотного зв'язку, зберігання, аналізування, реагування та звітності про дані, розподілу ролей та обов'язків, направлення до служб протидії ГЗН, а також процедури розгляду скарг делікатного характеру (наприклад, заяв щодо СЕН) під час та після надзвичайних ситуацій.

60 ЮНІСЕФ, Підзвітність перед постраждалим населенням: посібник для ЮНІСЕФ та партнерів, 2020 р., с. 73.
61 УВКБ ООН, Оперативне керівництво з підзвітності перед постраждалими групами населення, 2020 р., с.27.

Приклад стандартних робочих процедур для МЗЗРГ[62]

СОПи формалізують процес роботи системи зворотного зв'язку і реагування (тобто визначення, ролі та обов'язки, терміни реагування, процедури розгляду різних типів скарг, процедури направлення, тощо). СОПи визначають рішення щодо планування, персоналу та розподілу ресурсів.

СОПи повинні включати:

- Визначення та категорії відгуків/скарг (оперативні, суттєві/несуттєві).
- Типи допустимих (тобто неполітичних) питань для подання скарг та зворотного зв'язку.
- Доступні типи механізмів зворотного зв'язку/операційних протоколів.
- Протоколи внутрішніх і зовнішніх направлень.
- Терміни реагування на відгуки/скарги.
- Ролі та обов'язки на кожному етапі процесу (збір, зберігання, оброблення, запис/документування, аналізування, звітність, посилання, реагування та використання результатів для адаптації програми).
- Як дані зворотного зв'язку будуть використовуватися в програмних процесах.

- Навчити відповідних співробітників цінувати та використовувати інформацію, отриману від МЗЗРГ.
- Підвищити обізнаність про МЗЗРГ всередині організації серед персоналу та за її межами серед постраждалих осіб, включаючи осіб, що належать до груп з високим ризиком ГЗН.
- Систематизувати моніторинг доцільності та ефективності МЗЗРГ та звітувати про дані та висновки, щоб гарантувати, що вони лягають в основу розробки програм.

Практичний інструмент. Для створення механізмів зворотного зв'язку та подання скарг на рівні громади у ваших організаціях ви можете скористатися базовим посібником щодо зворотного зв'язку МФЧХ[63], керівництвом для фахівців-практиків з ефективного зворотного зв'язку в гуманітарній сфері від Мережі активного навчання з підзвітності та ефективності гуманітарної діяльності (ALNAP)[64].

1.3.5. Захист від сексуальної експлуатації та насильства (ЗСЕН)

Сексуальна експлуатація та насильство є серйозним порушенням прав людини, і коли вони скоєні працівником гуманітарної організації, вони розглядаються як грубі проступки, які, як очікується, призведуть до адміністративних заходів (включаючи звільнення з роботи) та відкриття кримінального провадження. Люди, які постраждали від криз, особливо вразливі до

62 УВКБ ООН, Оперативне керівництво з підзвітності перед постраждалими групами населення, 2020 р., с. 33.
63 https://communityengagementhub.org/resource/feedback-starter-kit-2/
64 https://www.alnap.org/system/files/content/resource/files/main/closing-the-loop-alnap-cda-guidance.pdf

сексуальної експлуатації та зловживань через дисбаланс влади у відносинах між бенефіціарами та тими, хто надає допомогу.

Еволюція ЗСЕН: У 2002 році, визнаючи необхідність боротьби з сексуальними домаганнями з боку працівників міжнародних гуманітарних організацій на місцях, МПК схвалив шість основних принципів боротьби з СЕН, які в 2003 році були включені в бюлетень Генерального секретаря ООН по СЕН. Останній проголосив нульову терпимість до СЕН, що стало обов'язковим для ООН (а також установ і приватних осіб, що мають угоди про співпрацю з ООН) і зобов'язало весь персонал ООН повідомляти про випадки насильства. Сьогодні багато гуманітарних організацій мають кодекси поведінки, внутрішні правила (включаючи дисциплінарні процедури щодо порушників) та механізми подання скарг та відшкодування збитків для розгляду заяв про СЕН[65].

Шість основних принципів боротьби з сексуальною експлуатацією та насильством[66]

1. Сексуальна експлуатація та насильство з боку працівників гуманітарних організацій є актами грубої неправомірної поведінки і, отже, є підставою для припинення трудових відносин.
2. Дії сексуального характеру з неповнолітніми (особами, які не досягли 18 років) заборонені незалежно від віку настання повноліття або віку сексуальної згоди, прийнятих у певній країні. Помилкове уявлення про вік неповнолітньої особи не звільняє від відповідальності.
3. Забороняється обмін грошей, роботи, товарів чи послуг на секс, включно з послугами сексуального характеру чи іншими формами принизливої чи експлуататорської поведінки. Це включає обмін на допомогу, яка має надаватися бенефіціарам.
4. Стосунки сексуального характеру між працівниками гуманітарних організацій та бенефіціарами настійно не заохочуються, оскільки вони базуються на нерівній за своєю суттю динаміці влади. Такі стосунки підривають довіру до роботи з надання гуманітарної допомоги та її сумлінність.
5. Якщо працівник гуманітарної організації має занепокоєння чи підозри щодо вчинення сексуального насильства чи експлуатації колегою, незалежно від того, працює він у тій самій установі чи ні, він або вона повинні повідомляти про такі занепокоєння за допомогою встановлених у організації механізмів звітності.
6. Працівники гуманітарних організацій зобов'язані створювати і підтримувати середовище, яке запобігатиме сексуальній експлуатації та насильству і сприятиме дотриманню їхньому кодексу поведінки.

65 МПК, ЗСЕН Міжвідомча співпраця в рамках механізмів розгляду скарг на рівні громад – Глобальні СОПи, 2016.
66 Шість основних принципів були викладені робочою групою МПК з питань захисту від сексуального насильства та експлуатації у 2002 році та прийняті установами-членами МПК для включення до їх інституційних кодексів поведінки.

Мінімальні операційні стандарти ЗСЕН:[67] У 2012 році МПК розробив Мінімальні операційні стандарти (МОС-ЗСЕН) для надання вказівок гуманітарним організаціям щодо створення ефективних механізмів ЗСЕН на місцях в рамках гуманітарної діяльності. МОС-ЗСЕН встановлюють чотири ключові принципи:[68]

- Управління та координація: ефективна розробка та реалізація політики; механізми співпраці; спеціалізовані відділи/координаційні центри, що відповідають за ЗСЕН.
- Взаємодія з населенням місцевих громад та його підтримка: ефективна та всебічна комунікація від штаб-квартири до діяльності на місцях з таких питань: (a) як підвищити обізнаність бенефіціарів про ЗСЕН; та (b) як створити ефективні механізми подання скарг на рівні громад.
- Запобіжні заходи: ефективні і всеосяжні механізми для забезпечення підвищення обізнаності персоналу про СЕН; ефективний набір персоналу та управління службовою діяльністю.
- Відповідь: внутрішні скарги та процедури розслідування.

Як і у випадку з інцидентами ГЗН, гуманітарні організації також несуть відповідальність за оперативне направлення жертв СЕН до служб протидії ГЗН для своєчасної та адекватної спеціалізованої допомоги. Немає необхідності створювати окремий канал направлення для осіб, що постраждали від СЕН. Натомість відповідальному персоналу слід використовувати вже функціонуючий механізм направлення постраждалих від ГЗН, щоб забезпечити їм оперативний доступ до послуг за їхнім вибором.

Зв'язок між ПпПГН та ЗСЕН: ПпПГН розглядає ЗСЕН як невід'ємний компонент усіх аспектів гуманітарної діяльності. «Протидія СЕН є частиною більш широких цілей ПпПГН, гарантуючи, що організації та їхні співробітники використовують свої повноваження етично та відповідально. Аналогічно, ПпПГН посилює ЗСЕН, гарантуючи, що постраждале населення знає, чого очікувати від організацій, що надають допомогу, і може отримати доступ до надійних каналів для висловлення своїх скарг»[69].

Співпраця між ПпПГН та ЗСЕН вимагає надання постраждалим особам максимально повної інформації про гарантії протидії сексуального насильства, включаючи такі: (a) гуманітарна допомога надається безкоштовно (тобто ніколи не залежить від сексуальних послуг); (b) організації дотримуються політики нульової толерантності щодо СЕН, яка включає контрактні зобов'язання, які вимагають від працівників гуманітарних організацій дотримуватися етичних норм (наприклад, працівники ознайомлюються з кодексами поведінки, що забороняють СЕН, та підписують їх); (c) внутрішні правила передбачають дисциплінарні покарання проти кривдників та звітування про інциденти СЕН до національних правоохоронних органів; (d) скаржитися на СЕН безпечно; (e) наявна організаційна політика, що захищає від відплати за повідомлення про СЕН.

67 МПК, Мінімальні операційні стандарти захисту від сексуальної експлуатації та насильства з боку персоналу організації, 2012 р.
68 Там само.
69 ЮНІСЕФ, Підзвітність перед постраждалим населенням: Керівництво для ЮНІСЕФ та партнерів, 2020 р., с. 81.

Важливість інформування, підвищення обізнаності та консультацій з постраждалими особами визначена у Зобов'язанні з ПпПГН №3 щодо зворотного зв'язку та скарг, а також у МОС-ЗСЕН. Це вимагає принаймні консультацій з уразливими громадами та місцевою владою щодо створення диверсифікованих каналів[70] повідомлення для ЗСЕН, надання допомоги гуманітарним організаціям у розробці безпечних, конфіденційних та доступних механізмів повідомлення про СЕН, що враховують інтереси неповнолітніх осіб та гендерні аспекти, заслуговують довіри та відповідають ситуації на місцях[71].

Співпраця та зв'язки між ПпПГН та ЗСЕН

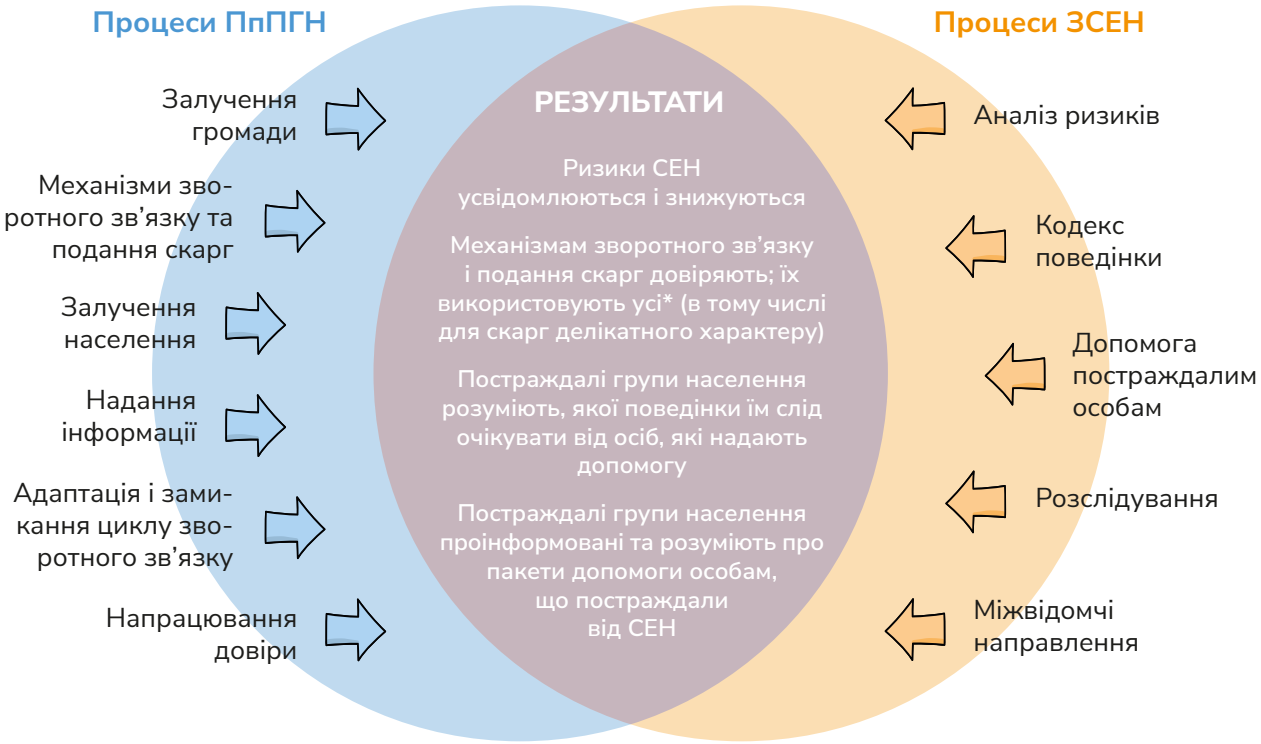

*Термін «усі» призначений для охоплення всіх груп у громаді; жінок, чоловіків, дівчат, хлопчиків, молоді та людей похилого віку, а також осіб з обмеженими можливостями та конкретних груп меншин, не розрізняючи їх.

Джерело: МПК, 2018 р.[72]

70 МПК, ЗСЕН Міжвідомча співпраця в рамках механізмів розгляду скарг на рівні громад – Глобальні СОПи, 2016 р., с. 9.
71 МПК, План прискорення захисту від СЕН в рамках гуманітарної діяльності на рівні країни, 2018a, с. 5.
72 МПК, Зовнішній рівень: Зв'язки ПпПГН та ЗСЕН/співпраця, 2018b.

На практиці це означає: організації повинні дотримуватися мінімальних вимог МОС-ЗСЕН:

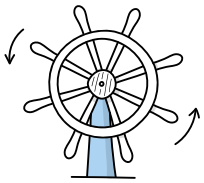

КОМПОНЕНТ 1

щодо ефективного управління та координування ЗСЕН вимагає від організацій:

- Встановити стандарти та політику щодо поведінки персоналу та план дій щодо їхнього впровадження.
- За допомогою початкової підготовки, безперервного підвищення кваліфікації та інформаційних матеріалів необхідно забезпечити обізнаність персоналу про заборону СЕН, про необхідність повідомляти про заяви щодо випадків СЕН, про процедури відшкодування збитків та пов'язані з ними дисциплінарні санкції.
- Включити заборону на сексуальні домагання та пов'язані з ними дисциплінарні покарання до Загальних умов контрактів для працівників та отримати письмову згоду про те, що вони знають і дотримуються стандартів політики ЗСЕН.
- Призначити департамент/окремих осіб координаторами ЗСЕН для координації, вжиття подальших заходів та регулярного подання звітів вищому керівництву щодо розробки та впровадження політики та заходів ЗСЕН. Крім того, необхідно формально закріпити обов'язки щодо ЗСЕН (відображені в ТЗ) та залучати відповідні людські ресурси, навчені застосуванню принципів ЗСЕН.

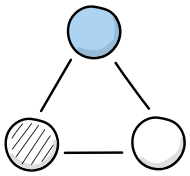

КОМПОНЕНТ 2

щодо взаємодії з місцевими громадами зобов'язує організації:

- Повідомляти всередині організації (зверху вниз) про очікування щодо підвищення обізнаності серед бенефіціарів (зокрема, інформацію про стандарти поведінки організації та механізм звітності) та розробляти відповідні інструменти та матеріали для використання у заходах з підвищення обізнаності бенефіціарів.
- Забезпечити, щоб співробітники філій на місцях брали участь у механізмах подання скарг на рівні громади, спільно розроблених та впроваджених гуманітарними організаціями; надати працівникам рекомендації щодо того, як адаптувати механізми подання скарг до культурного контексту з акцентом на залучення громад.
- Створити механізми моніторингу та розгляду для систем подачі скарг.
- Розробити письмовий посібник з надання допомоги постраждалим особам.

КОМПОНЕНТ 3

стосується ЗСЕН, створення ефективних і всеосяжних механізмів підвищення обізнаності персоналу та належного підбору персоналу та управління службовою діяльністю. Організаціям слід:

- Зобов'язати всіх кандидатів підписати кодекс поведінки (КП), перш ніж їм запропонують контракт.
- Удосконалювати організаційні системи перевірки рекомендацій та перевірки на предмет колишніх неправомірних дій.
- Включити участь у тренінгах з питань КП/ЗСЕН до процесів нагляду та службової атестації (для вищого керівництва службова атестація повинна також включати відповідальність за створення та підтримку середовища, вільного від СЕН).
- Забезпечити вступний інструктаж персоналу і підвищення його кваліфікації з питань заборони СЕН, процедур подачі скарг і повідомлень про сексуальні домагання, політики захисту від відплати і наслідків порушення цих стандартів.

КОМПОНЕНТ 4

який стосується ***реагування*** на СЕН, вимагає від організацій створення внутрішніх механізмів і процедур розгляду скарг і розслідувань. Вони повинні:

- Встановити процедури розгляду письмових скарг/повідомлень від персоналу та бенефіціарів та регулярно інформувати персонал про процедури подання та розгляду скарг/повідомлень.
- Видавати СОПи, які регулюватимуть внутрішні розслідування, і доручати проведення розслідувань досвідченим і кваліфікованим фахівцям, які також навчені тому, як працювати з делікатними питаннями, пов'язаними із заявами про СЕН.
- Починати всі розслідування щодо СЕН протягом трьох місяців, застосовувати дисциплінарні покарання або контрактні санкції та надавати інформацію про результати заявникам.
- Забезпечити наявність каналів направлення для оперативного переведення постраждалих від СЕН до відання спеціалізованих служб. При відсутності можливості завчасно укладати угоди про направлення до спеціалізованих служб для надання допомоги постраждалим особам в разі необхідності.

1.3.6. Координування, партнерство та зміцнення місцевого потенціалу

Ефективна багатогалузева протидія ГЗН та реагування на нього у надзвичайних ситуаціях вимагають координації і співпраці на всіх етапах діяльності. Координування та партнерство сприяють «загальному розумінню проблем ГЗН серед ключових гуманітарних організацій, дотриманню мінімальних стандартів щодо протидії ГЗН, контролю за дотриманням керівних принципів протидії ГЗН, полегшенню обміну інформацією та передовим досвідом і заохоченню колективних міжвідомчих дій щодо протидії ГЗН та реагування на нього»[73]. Координування посилює підзвітність перед постраждалими людьми, запобігаючи «ізоляції та забезпечуючи, що плани дій щодо протидії ГЗН для конкретних установ та внутрішньогалузеві плани відповідають таким планам в інших галузях, зміцнюючи міжгалузевий підхід»[74]. Ефективна координація та партнерство забезпечують якісну гуманітарну діяльність та життєво необхідну допомогу постраждалим групам населення.

Перелік мінімальних дій, необхідних для ефективної координації в рамках кластерної системи (Керівництво по розробці мінімальних стандартів протидії ГЗН у надзвичайних ситуаціях)[75]

- Створення та/або зміцнення міжгалузевого механізму реагування на гендерно зумовлене насильство у партнерстві з національним урядом, ООН/іншими міжнародними організаціями, місцевими та міжнародними НУО.
- Створення системи безпечного та етичного управління даними про зареєстровані випадки ГЗН.
- Розробка СОПів для узгодження ролей та обов'язків щодо протидії ГЗН та реагування на нього.
- Угода про порядок направлення постраждалих осіб для сприяння доступу постраждалих осіб до послуг.
- Надання технічних експертних знань та проведення тренінгів, спрямованих на сприяння розумінню та розвитку потенціалу в області керівних принципів протидії ГЗН.
- Підвищення обізнаності про відповідні інструменти та керівні принципи, доступ до них і їхнє використання в рамках кластерів для підтримки ефективної протидії ГЗН і заходів у відповідь.
- Сприяння негайному введенню компетентного та кваліфікованого персоналу з питань протидії ГЗН, відповідального за координацію дій з питань гендерно зумовленого насильства в надзвичайних ситуаціях.

73 ЗВ з питань протидії гендерно зумовленому насильству, Міжвідомчі мінімальні стандарти розробки програм із протидії гендерно зумовленому насильству в надзвичайних ситуаціях, 2019 р., с. 114.

74 МПК, Керівні принципи інтеграції заходів реагування на гендерно зумовлене насильство в гуманітарну діяльність, 2015 р., с. 42.

75 ЮНІСЕФ, Підзвітність перед постраждалим населенням: Керівництво для ЮНІСЕФ та партнерів, 2020 р., с.69.

Співпраця з національними установами та місцевими організаціями (коли це можливо) підвищує якість та стійкість заходів реагування на гендерно зумовлене насильство. Національні установи та місцеві організації зазвичай першими реагують на кризові ситуації та надають допомогу особам, що постраждали від ГЗН, мають доступ до постраждалих груп населення, а також, найімовірніше, відомі представникам місцевої громади та користуються довірою серед них. Необхідно розширювати можливості (за допомогою тренінгів з гендерної рівності) місцевих суб'єктів (наприклад, місцеві адміністрації, НУО, жіночі та молодіжні організації, релігійні групи, інші громадські мережі підтримки тощо) і включати їх координаційний механізм з гендерної рівності (підкластер або робочі групи з гендерної рівності) з чітко визначеними ролями і обов'язками; по можливості потрібно виділяти фінансування їхньої реалізації в партнерстві з національними та міжнародними організаціями[76].

1.4. Підсумки

Підзвітність перед постраждалими групами населення, що застосовується до програм протидії ГЗН у надзвичайних ситуаціях, повинна демонструвати тверду відданість відповідальних осіб принципам незловживання владою під час та після надзвичайних ситуацій. Щоб залишатися підзвітними при наданні гуманітарної допомоги постраждалим особам і вразливим громадам, постраждалим від криз, держави повинні принаймні брати до уваги низку ключових елементів, пов'язаних з якістю діяльності і відкритими, прозорими та інклюзивними процесами прийняття рішень.

Відповідно до вимог підзвітної системи протидії ГЗН та реагування на нього, програма протидії ГЗН у надзвичайних ситуаціях повинна забезпечувати належну передачу своєчасної, точної, безпечної, актуальної та доступної інформації мовами та у формах, що відповідають гендерним, віковим, етнічним та соціокультурним особливостям та культурі спілкування постраждалих груп населення. Найголовніше, це гарантує, що постраждалі особи мають доступ до життєво важливої інформації про ризики та доступну підтримку, а також що гуманітарний персонал, який спілкується з постраждалими, навчений наданню першої допомоги та знає канали направлення у випадках ГЗН, узгоджені для надзвичайних ситуацій та періоду після їхнього завершення.

Розробка підзвітних програм протидії ГЗН у надзвичайних ситуаціях вимагає залучення та участі постраждалих груп населення, зокрема жінок і дівчат, як активних партнерів для викорінення насильства і розширення доступу постраждалих осіб до послуг. У зв'язку з цим варто наголосити на важливості зосередження уваги на усуненні перешкод для участі жінок та дівчат у процесі прийняття рішень. А також на важливості залученні чоловіків та хлопців до попередження та обмеження ГЗН в надзвичайних ситуаціях.

Щоб забезпечити ефективність гуманітарної діяльності, на всіх етапах циклу ведення програм необхідно забезпечити широке залучення постраждалих осіб, а самі програми повинні розроблятися на основі фактичних даних. Однак при розробці програм протидії ГЗН у надзвичайних ситуаціях особлива увага приділяється проблемам і обмеженням у збиранні та застосуванні даних про ГЗН і передбачається доступ до послуг протидії ГЗН до створення

76 ЮНІСЕФ, Підзвітність перед постраждалим населенням: Керівництво для ЮНІСЕФ та партнерів, 2020 р., с. 94.

механізмів збирання, зберігання, аналізу даних і обміну ними. На практиці управління даними здійснюється відповідно до міркувань безпеки та етики.

Підзвітні програми боротьби проти гендерно зумовленого насильства у надзвичайних ситуаціях спрямовані на збір відгуків постраждалих про їх досвід та думки щодо гуманітарної допомоги та використання інформації для покращення якості послуг з протидії ГЗН та інших заходів реагування. Крім того, це дозволяє постраждалим особам та вразливим громадам повідомляти про скарги на їхнє незадоволення послугами. Це також включає можливість конфіденційного та безпечного повідомлення про сексуальну експлуатацію та наругу, вчинені персоналом гуманітарних організацій, та надання оперативної допомоги, включаючи направлення постраждалих осіб до служб протидії ГЗН та притягнення винних до відповідальності за скоєні злочини.

Нарешті, державам важливо визнати, що підзвітні програми протидії ГЗН у надзвичайних ситуаціях вимагають міжвідомчої координації та співпраці для сприяння загальному розумінню проблем ГЗН серед ключових гуманітарних організацій та установ, впровадження мінімальних стандартів протидії ГЗН і дотримання ключових принципів, обміну інформацією та передовим досвідом, а також заохочення колективних міжвідомчих дій щодо протидії ГЗН та реагування на нього. Особлива увага приділяється співпраці з місцевими суб'єктами (коли це можливо) для забезпечення стійкості та підвищення якості програм протидії ГЗН у надзвичайних ситуаціях.

Підбиваючи підсумки, варто зазначити, що підзвітна система протидії ГЗН та реагування на нього передбачає готовність діяти у надзвичайних ситуаціях та якісну гуманітарну допомогу постраждалим особам. «Підзвітність перед постраждалими групами населення – це не просто «правильний вчинок»: з часом системне залучення населення [...] сприяє зниженню вразливості, підвищенню життєстійкості та зміцненню соціальної згуртованості. Це, в свою чергу, підвищить якість і ефективність гуманітарних програм і програм розвитку»[77].

77 ЮНІСЕФ, Підзвітність перед постраждалим населенням: Керівництво для ЮНІСЕФ та партнерів, 2020 р., с. 3.

ЧАСТИНА 2

Висновки і подальші кроки

Фото: Freepik.com

Підзвітність щодо протидії ГЗН та реагування на нього працює як система, що об'єднує різних учасників, організації, інформаційні потоки, моделі впливу, покарання та стимули. У цьому документі ми намагаємося продемонструвати, як різні принципи, інструменти та процеси застосовуються в секторах на всіх рівнях (державному, регіональному, місцевому) для забезпечення підзвітності при розробці, провадженні та адаптації діяльності з протидії ГЗН відповідно до потреб і побажань постраждалих осіб.

Описані ключові елементи підзвітного бенефіціарам гуманітарного реагування на гендерно зумовлене насильство під час і після надзвичайних ситуацій, а також діяльності з протидії ГЗН в мирний час. Аналіз показав, що підзвітність системи важлива у всіх ситуаціях і що всі учасники (держави, міжнародні організації, агентства ООН, місцеві зацікавлені сторони) несуть відповідальність за забезпечення відкритості, прозорості, інклюзивності у прийнятті рішень та діяльності, а також за високу якість діяльності за будь-яких обставин, зокрема під час криз та в посткризових умовах.

Концепція підзвітності перед бенефіціарами підкреслює важливість забезпечення надання інформації та обізнаності щодо прав, пільг, доступності якісних послуг, а також прозорості дій держави щодо запобігання насильству та реагування на нього. Вона підкреслює роль значущої участі постраждалих, членів їхніх сімей та інших вразливих груп населення у процесах прийняття рішень щодо гендерно зумовленого насильства. Також є консенсус з приводу того, що врахування голосів і думок бенефіціарів і постраждалих груп населення на всіх етапах розробки програм протидії ГЗН, включно з оцінкою потреб і процесами моніторингу та оцінювання, допомагає поліпшити якість діяльності та задовольнити потреби постраждалих осіб. Частково це досягається шляхом подання скарг та відгуків на рівні громади, включаючи конфіденційні повідомлення про СЕН та інші правопорушення. Важливо відзначити, що механізми відшкодування шкоди за СЕН є пріоритетними в гуманітарній діяльності, оскільки вразливість постраждалих осіб зростає під час надзвичайних ситуацій і в посткризовий період. Так само, координація міжвідомчих заходів реагування на ГЗН має вирішальне значення за будь-яких обставин і рятує життя, особливо в гуманітарній сфері. Якість послуг з протидії ГЗН завжди залишається пріоритетом, що вимагає підвищеної уваги до належного розподілу людських, матеріальних і фінансових ресурсів для функціонування ефективних і дієвих, підзвітних систем протидії ГЗН і реагування на нього.

Отже, підзвітна система протидії ГЗН і реагування на нього поєднує принципи, інструменти та процеси, що впроваджуються через застосування ПпПГН (застосовується під час надзвичайних ситуацій і в посткризовий період) та підзвітному веденні справ ГЗН.

Важливо забезпечити підзвітність усієї діяльності в рамках загальної системи протидії ГЗН та реагування на нього у всіх ситуаціях.

2.1. Подальші кроки

«Картина підзвітності по суті формується політикою, суб'єктами влади та стимулами на місцях як у формальній, так і в неформальній сферах»[78]. Копіювання найкращих практик інших організацій не дає результатів без суттєвої адаптації з урахуванням місцевих особливостей та готовності ключових учасників до впровадження принципів підзвітності. Коригування стандартів та найкращих практик «також має спиратися на інституції та процеси, які вже створені і ефективно функціонують»[79].

Для подальших дій пропонуються такі кроки:

1. Впровадити принципи підзвітності в усі аспекти вашої діяльності із протидії ГЗН та реагування на нього в гуманітарній сфері.

Такі елементи підзвітності, як прозорість, відкритість, залучення населення до прийняття рішень та відповідальність за якісну роботу, повинні бути невід'ємною частиною загальної системи протидії ГЗН та реагування на нього. Це щонайменше вимагатиме, щоб: (a) стандарти та процедури вашої організації відповідали положенням відповідних регіональних та міжнародних стандартів щодо включення вимог підзвітності до всіх визначених аспектів заходів з протидії ГЗН; (b) всередині вашої організації або ваших місцевих партнерських організацій -виконавців були розроблені стратегічні принципи та плани дій, які гарантують, що програми/діяльність із протидії ГЗН та реагування на нього включають принципи підзвітності відповідно до національного законодавства країни, в якій ви працюєте. Так визначаються загальні цілі підзвітності, прописуються ролі та обов'язки персоналу, який бере участь в операціях з протидії ГЗН, розробляються плани щодо включення елементів підзвітності у внутрішню політику, механізми і заходи, а також встановлюються строки впровадження і перегляду; (c) інструменти, протоколи та керівні принципи для впровадження підзвітних заходів протидії ГЗН і реагування на нього розробляються відповідно до національних законів і передової міжнародної практики і доступні відповідальним відділам/співробітникам для впровадження: (d) плани дій із протидії ГЗН та реагування на нього «під час таких криз, як пандемії, стихійні лиха та/або економічні спади»[80], включають питання підзвітності та є частиною загальної стратегії протидії ГЗН.

Таким чином організації забезпечать готовність до постійного застосування принципів підзвітності при реалізації проєктів, наданні послуг та інших видах діяльності у всіх ситуаціях, включаючи під час надзвичайних ситуацій та у посткризових ситуаціях.

2. Посилити координування та співпрацю в ключових секторах та установах та між ними для покращення структури та функціонування загальної підзвітної системи протидії ГЗН та реагування на нього.

78 ОЕСР, Підзвітність та демократичне управління: Орієнтири та принципи розвитку, Керівні принципи та довідкові матеріали Комітету сприяння розвитку 2014 р., https://www.oecd-ilibrary.org/development/accountability-and-democratic-governance_9789264183636-en, с. 14.

79 Там само.

80 ОЕСР, Робоча група з питань досягнення гендерної рівності та врядування: Зміцнення управління та підходів, орієнтованих на постраждалих/жертв, до викорінення насильства за ознакою статі, Директорат державного управління, Комітет державного управління, 2021 р., с. 11.

Краще координування внутрішніх та державних служб для осіб, які постраждали від ГЗН, та різних зацікавлених сторін може принести позитивні результати у розробці та реалізації проєкту, в тому числі щодо підзвітності загальної системи протидії ГЗН та реагування на нього. Важливо, щоб координація та партнерство призводили до посилення міжвідомчого реагування, особливо у сфері надання послуг, що здійснюється на місцевому рівні та рівні громад.

Для досягнення цього організаціям, в тому числі у співпраці з державою, потрібно принаймні: (a) зміцнювати та інституційно закріпити механізми галузевої та міжгалузевої координації (тобто між «низкою зацікавлених сторін на різних політичних, директивних, управлінських та адміністративних рівнях»[81]) та заохочувати партнерство між державними установами та співпрацю з іншими «... такими зацікавленими сторонами, як академічні/дослідницькі організації, адвокаційні групи, НУО, релігійні установи та приватний сектор»[82]. Важливо зазначити, що співпраця повинна забезпечувати «залучення таких місцевих учасників процесу впровадження, як кінцеві користувачі, персонал на місцях і низку місцевих служб»;[83] (b) підтримувати міжгалузеві заходи для підвищення ефективності в усуненні першопричин і наслідків гендерно зумовленого насильства. Зважаючи на взаємопов'язаність систем протидії ГЗН і реагування на нього, важливо забезпечити, щоб програми та заходи з протидії ГЗН здійснювалися не фрагментарно[84], а були взаємопов'язані та інтегровані там, де це можливо та застосовно; (c) посилити координаційний потенціал, особливо на місцевому рівні, для «відстеження зв'язків між різними місцевими державними службами та вивчення того, як ці взаємозв'язки впливають на відповідну якість послуг, що надаються». [85] Рішення в одній галузі/секторі/послузі можуть вплинути на результати роботи в інших секторах/галузях/послугах. Якщо ці взаємозв'язки і наслідки неузгоджених дій не будуть вивчені (часто для такого аналізу не призначається нікого) і зрозумілі, це може негативно позначитися на загальній ефективності системи протидії ГЗН і реагування на нього. Тому важливо зміцнити здатність місцевих координаційних механізмів «запобігати негативним наслідкам, надаючи можливість більш раннього обговорення того, як служби покладають відповідальність одна на одну. Це також сприятиме отриманню інформації про те, як керівники служб можуть краще співпрацювати, щоб зменшити ці проблеми та надавати кращі послуги населенню»[86].

3. Забезпечити дотримання підходу, орієнтованого на постраждалих осіб, в рамках системи протидії ГЗН та реагування на нього.

81 Боб Хадсон, Девід Хантер, Стівен Пекхем (Bob Hudson, David Hunter, Stephen Peckham), «Неспроможність реалізувати політику та розрив між теорією та практикою: чи можуть допомогти програми підтримки політики?», *Розробка та практичне впровадження політики (Policy Design and Practice)*, Т. 2, 2019 р. – Випуск 1, https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/25741292.2018.1540378.

82 Агентство США з міжнародного розвитку (USAID), Посібник із розробки заходів щодо протидії ГЗН та реагування на нього, 2009 р., с. 5.

83 Боб Хадсон, Девід Хантер, Стівен Пекхем (Bob Hudson, David Hunter, Stephen Peckham), «Неспроможність реалізувати політику та розрив між теорією та практикою: чи можуть допомогти програми підтримки політики?», *Розробка та практичне впровадження політики (Policy Design and Practice)*, Т. 2, 2019 р. – Випуск 1, https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/25741292.2018.1540378.

84 USAID, Посібник із розробки заходів щодо протидії ГЗН та реагування на нього, 2009 р., с. 4-5.

85 Інститут державного управління, Велика Британія, «Короткий огляд – Підзвітність у сучасному державному управлінні: рекомендації щодо змін», https://www.instituteforgovernment.org.uk/summary-accountability-modern-government-recommendations.

86 Там само.

Численні дані свідчать про те, що системи протидії ГЗН та реагування на нього не дадуть необхідних результатів і не будуть підзвітні постраждалим особам, якщо вони не будуть орієнтовані на постраждалих осіб. Тому дуже важливо, щоб система (яка об'єднує механізми, процеси, процедури та персонал) функціонувала на основі поваги до потреб та уподобань постраждалих, і приймала рішення за усвідомленою згодою постраждалих осіб, надаючи пріоритет їхній безпеці та конфіденційності. Як підкреслюється в аналізі ПпПГН, наділені можливостями та правами постраждалі особи самі найкраще знають, які приймати рішення щодо своїх потреб і ризиків, з якими вони стикаються. Це повинно бути визнано всім персоналом і включено в роботу системи на всіх рівнях і на всіх етапах.

Це вимагає таких кроків: (a) інституційно закріпити механізми зворотного зв'язку та збору скарг і практики, що забезпечують значуще (наприклад, розширення прав і можливостей постраждалих осіб за допомогою інформації та комунікації, правової грамотності, послуг, що відповідають культурним особливостям тощо)[87] залучення постраждалих осіб та вразливих груп на всіх етапах розробки програм протидії ГЗН (наприклад, планування, реалізація, моніторинг, оцінювання та адаптація). Це також означатиме розробку інструментів для прийняття рішень на основі аналізу, який бере до уваги травми і насильство (наприклад, вплив насильства на життя постраждалих, середовища, які постраждалі особи вважають безпечними, нарощування потенціалу, підвищення життєстійкості постраждалих осіб тощо), щоб сприяти кращій реалізації потреб постраждалих[88]; (b) включити міжгалузевий підхід в принципи, політику та програми протидії ГЗН, щоб гарантувати усунення критичних прогалин для належного забезпечення різноманітних потреб, з якими стикаються всі постраждалі особи. Це допоможе уникнути застосування зрівняльного підходу[89]; та (c) забезпечити, щоб персонал на всіх рівнях усвідомлював, що права постраждалих осіб повинні враховуватися протягом усього процесу, а отже, що політика та діяльність повинні розроблятися та здійснюватися в інтересах постраждалих осіб (наприклад, забезпечення того, що постраждалі особи «не мають нести витрати на судово-медичну експертизу, постконтактне лікування інфекційних захворювань або транспортування, пов'язане з цими послугами» тощо)[90].

4. Плекати культуру підзвітності в установах/організаціях, які беруть участь у плануванні та впровадженні заходів із протидії ГЗН та реагування на нього.

Як свідчать фахівці, відповідальні співробітники працюють більш ефективно, оскільки вони оперативно «визнають свої помилки і невдачі та зосереджуються на тому, щоб виправити ситуацію та здобути урок із отриманого досвіду».[91] Культура відповідальної роботи об'єднує співробітників в пошуку найкращих можливих шляхів просування вперед після консультацій з бенефіціарами, замість того щоб звинувачувати один одного в невдачах. Якщо відповідальні працівники віддані принципу дотримання зобов'язань, вони «проходять свій

87 ОЕСР, Робоча група з питань досягнення гендерної рівності та врядування: Зміцнення управління та підходів, орієнтованих на постраждалих/жертв, до викорінення гендерно зумовленого насильства, Директорат державного управління, Комітет державного управління, 2021 р., с. 29.

88 Там само.

89 Там само, с. 30.

90 USAID, Посібник із розробки заходів щодо протидії ГЗН та реагування на нього, 2009 р., с. 4. https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/Pnado561.pdf.

91 Дуг і Поллі Уайт (Doug and Polly White), «Побудуйте культуру підзвітності за 5 кроків», 8 серпня 2017 р., https://www.entrepreneur.com/article/298342.

шлях і знаходять спосіб виконати роботу, незважаючи на різні перешкоди та невдачі»[92]. Відповідальні працівники, які діють в рамках системи протидії ГЗН та реагування на нього, орієнтовані на постраждалих осіб і завжди враховують потреби, побажання та оцінки ризиків, зроблені самими постраждалими.

Щоб побудувати культуру підзвітності на робочому місці, потрібна системна та безперервна робота, що проявляється в численних заходах: (a) цілеспрямоване та послідовне керівництво, яке демонструє та заохочує відповідальну поведінку; (b) процедури найму на основі особистих заслуг для відбору працівників з історією відповідальної поведінки; (c) чітко визначені організаційні та індивідуальні (ролі працівників) цілі та обов'язки, які переважно розробляються за участю працівників, відповідають критеріям SMART (є конкретними, вимірюваними, досяжними, актуальними та обмеженими в часі та ресурсах) і доступні співробітникам (бажано в письмовій формі) та широкій громадськості; (d) делегування повноважень підзвітним працівникам із встановленою системою оцінювання ефективності; (e) система оцінювання ефективності, що передбачає покарання за порушення та винагороду за якісну роботу; та (f) можливості безперервної освіти для працівників (інструктаж та/або навчання на робочому місці), що дозволяють застосовувати підхід, орієнтований на постраждалих осіб, адаптуватися та покращувати якість виконання своїх обов'язків.

5. Забезпечити, щоб система протидії ГЗН та реагування на нього давала змогу відстежувати хід роботи і забезпечувати дотримання обов'язків.

Постійне відстеження впровадження принципів протидії ГЗН, виправлення помилок і забезпечення дотримання політики важливо для забезпечення якісного здійснення заходів з протидії ГЗН і реагування на нього. В організаціях повинні ретельно перевірятися як внутрішні, так і зовнішні механізми контролю якості, такі як моніторинг і оцінювання відповідальним персоналом, внутрішні/зовнішні аудити, а також відстеження ходу реалізації загальної програми протидії ГЗН за допомогою спеціальних механізмів міжвідомчої координації.

Це вимагає: (a) зміцнення прозорих внутрішніх та міжвідомчих систем відстеження результатів діяльності, заснованих на широкому залученні населення, з метою моніторингу ефективності відповідно до ключових пріоритетів політики в області протидії ГЗН і реагування на нього, проведення перевірок якості для виявлення перешкод в реалізації і вирішення проблем, а також регулярне звітування перед вищим керівництвом установ про виконану роботу[93]. Такі системи вимагатимуть популяризації управління, орієнтованого на результати (УОР), що демонструє «перехід від планування діяльності ("Що ми будемо робити?") до планування загальних результатів ("Чого ми хочемо досягти"?)»;[94] (b) узгодження національного моніторингу та оцінювання показників протидії ГЗН та реагування на нього, методології кількісного вимірювання, процедур вимірювання та перевірки ефективності діяльності внутрішніми та зовнішніми суб'єктами (наприклад, зовнішні аудити, національні та місцеві координаційні

92 Там само.

93 Боб Хадсон, Девід Хантер, Стівен Пекхем (Bob Hudson, David Hunter, Stephen Peckham), «Неспроможність реалізувати політику та розрив між теорією та практикою: чи можуть допомогти програми підтримки політики?», *Розробка та практичне впровадження політики (Policy Design and Practice)*, Т. 2, 2019 р. – Випуск 1, https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/25741292.2018.1540378.

94 Південноафриканське співтовариство розвитку, Місцева та регіональна стратегія і принципи діяльності із протидії гендерно зумовленому насильству на 2018-2030 роки, затверджені міністрами з гендерних питань і справ жінок країн Південноафриканського співтовариства розвитку, липень 2018 року.

механізми, процедури моніторингу); (c) використання сучасних технологій на підтримку систем моніторингу та оцінювання для ефективного збирання, зберігання, оцінювання ***даними*** та обміну ними всередині установ і галузей та на міжвідомчому та міжгалузевому рівні, а також створення протоколів обміну даними для забезпечення захисту даних; (d) інвестування в навички та кваліфікацію персоналу. «Підготовка, взаємне навчання, інформація, рекомендації, навички управління проєктами та інші подібні заходи – все це відіграє свою роль»[95].

2.2. Рекомендована послідовність деяких ключових кроків

Розробка бази політик для впровадження підзвітності

- Обговорити концепцію підзвітності з національним урядом (обраними суб'єктами, відповідальними за протидію ГЗН та реагування на нього), щоб забезпечити відповідальність на місцевому рівні та провідну роль на національному рівні у впровадженні вимог підзвітності в систему протидії ГЗН та реагування на нього.

- Сприяти уряду в організації процесу участі (наприклад, робочої групи високого рівня та/або експертних підгруп) для виявлення прогалин у підзвітності у сфері протидії ГЗН та реагування на нього та розробки політичних рекомендацій щодо впровадження вимог національного законодавства, стандартів, протоколів, інструментів та керівних принципів. Важливо забезпечити, щоб в цей процес були запрошені зробити внесок широке коло учасників (спеціалізовані НУО, організації-постачальники послуг з ключових секторів, місцеві фахівці, постраждалі особи). Якщо це можливо, слід використовувати наявний національний механізм/структуру координації заходів із протидії ГЗН та реагування на нього для керівництва процесом. Необхідно створити кілька робочих підгруп для розробки рекомендацій щодо впровадження підзвітності в діяльність із протидії ГЗН, а також первинні та спеціалізовані заходи реагування на ГЗН.

- Допомогти координаційному механізму або робочій групі, створеній урядом, узгодити контрольний список підзвітності (цілі, показники, дії та відповідальні суб'єкти), щоб краще керувати процесом адаптації. Потім слід приступити до розгляду та розробки проєктів поправок до обраних національних законів, стандартів, протоколів, інструментів та керівних принципів для запровадження підзвітної системи протидії ГЗН та реагування на нього.

- Допомогти внести вимоги до підзвітності в національні стратегії та плани дій у сфері протидії ГЗН та реагування на нього, зокрема плани дій із реагування на надзвичайні ситуації.

95 Боб Хадсон, Девід Хантер, Стівен Пекхем (Bob Hudson, David Hunter, Stephen Peckham), «Неспроможність реалізувати політику та розрив між теорією та практикою: чи можуть допомогти програми підтримки політики?», *Розробка та практичне впровадження політики (Policy Design and Practice)*, Т. 2, 2019 р. – Випуск 1, https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/25741292.2018.1540378.

- Сприяти впровадженню вимог до підзвітності в місцеві нормативні бази шляхом забезпечення дотримання зобов'язань місцевою владою і згоди щодо управління процесом за допомогою місцевих координаційних механізмів.

Ключові кроки для впровадження підзвітності

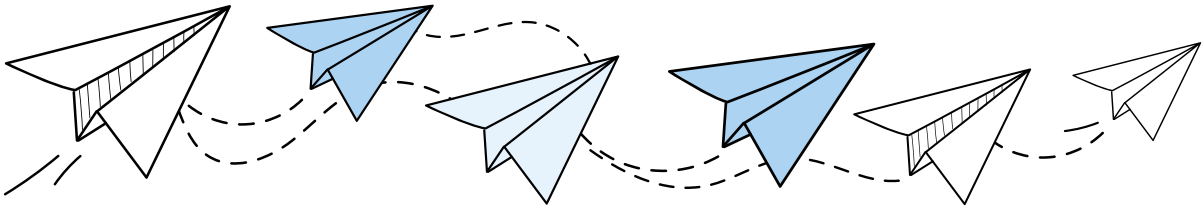

Виконання зобов'язань урядом | Процес розгляду із залученням населення | Узгоджені орієнтири | Рекомендації | Впроваджена нормативна база | Відтворення на місцевих рівнях

Виконання вимог щодо підзвітності

- Організувати спільний процес для аналізу ефективності (членства, мандату, результатів) наявних механізмів координації протидії ГЗН та реагування на нього на рівні вашої організації та узгодження потреб у коригуванні. Рекомендації повинні включати вимогу про розподіл відповідальності за впровадження вимог до підзвітності, а також моніторинг і оцінювання реалізації політики. Оцінити готовність і потенціал для посилення міжгалузевих заходів із протидії ГЗН, особливо на базовому рівні, і розробити відповідні рекомендації.

- Проаналізувати та розробити рекомендації щодо включення вимог підзвітності до процесу програмування, щоб забезпечити підзвітність організації та служб, діяльність яких пов'язана із протидією ГЗН та реагуванням на нього. Приділяти особливу увагу чіткому визначенню розподілу ролей і обов'язків, включенню вимог до підзвітності до мандату відповідних установ/співробітників, процедурам і протоколам, пов'язаним з роботою, оцінці ефективності роботи персоналу, пов'язаної з винагородами і покараннями (у разі неправомірної поведінки); а також плануванню і впровадженням заходів з метою постійного підвищення кваліфікації персоналу.

- Проаналізувати, чи застосовують організації/партнери, які беруть участь у функціонуванні системи протидії ГЗН і реагування на нього, управління, орієнтоване на конкретні результати, і розробити рекомендації щодо посилення підзвітності системи відстеження результатів діяльності всередині цих організацій-партнерів і на міжвідомчому рівні. Необхідно звернути увагу, щоб вимоги до підзвітності були включені у весь програмний цикл.

- Підтримувати процес, заснований на широкій участі, для оцінки потреб у збиранні, передачі, зберіганні та аналізі даних всередині ключових секторів протидії ГЗН. Розробити рекомендації щодо встановлення єдиних стандартів, процедур і практик.

Проаналізувати готовність/потенціал ключових співробітників/організацій-партнерів до розробки єдиної бази даних і управління нею для скоординованого функціонування підзвітної системи протидії ГЗН і реагування на нього.

- Виступати перед донорами/урядами на всіх рівнях (національному та місцевому) за виділення належних бюджетних, матеріальних і людських ресурсів для ефективного впровадження підзвітної системи протидії ГЗН та реагування на нього.

Ключові елементи для створення підзвітної системи протидії ГЗН та реагування на нього

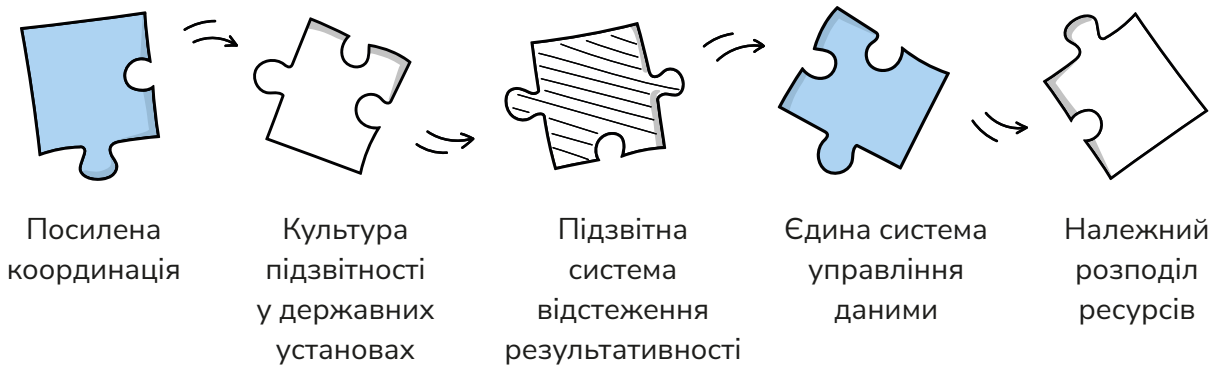

***

Якісне впровадження принципів підзвітності в рамках програм протидії ГЗН та реагування на нього є постійним процесом, який вимагає інновацій та управління змінами для найбільш ефективного забезпечення потреб постраждалих осіб та зміцнення стійкості вразливих громад до насильства. Вивчаючи способи інтеграції принципів підзвітності в діяльність із протидії ГЗН, організації повинні звертати увагу на те, як управляються процеси (зокрема, на роботу з ризиками), перевіряти, чи працюють встановлені правила, стежити за тим, щоб бюджет не перешкоджав інноваціям, а процеси сприяли змінам на краще[96]. Після інституціонального закріплення підзвітність організацій сприятиме результативності загального функціонування системи протидії ГЗН та реагування на нього.

96 Організація економічного співробітництва та розвитку (OCED), Проєкт сталих принципів раціонального державного управління, 2018 рік, https://www.oecd.org/gov/draft-policy-framework-on-sound-public-governance.pdf. с.12.

Фонд ООН у галузі народонаселення
Представництво в Україні

01024, м. Київ
вул. Шовковична, 42-44
тел.: +38 044 281 32 31
ukraine.office@unfpa.org

UNFPA Ukraine
UNFPA.Ukraine
_unfpa_ukraine_
UNFPAUkraine
ukraine.unfpa.org